

Univerzita Pardubice

Fakulta restaurování

Ateliér restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů

Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl

Komplexní restaurování starého tisku z roku 1670

Michaela Čermáková

Vedoucí práce: Mgr. et BcA. Radomír Slovík

Bakalářská práce

2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Michaela Čermáková**
Osobní číslo: **R13000**
Studijní program: **B8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů**
Název tématu: **Komplexní restaurování starého tisku z roku 1670**
Zadávací katedra: **Ateliér restaurování papíru, knižní vazby a dokumentů**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce bude spočívat v provedení komplexního restaurátorského zákroku na starém tisku z r. 1670. Kniha je uložena v Moravské zemské knihovně v Brně. Dílo se nachází ve velice špatném stavu. Jak v případě knižní vazby, tak samotného knižního bloku došlo k rozsáhlým poškozením. Studentka provede komplexní průzkum tisku a zdokumentuje stav díla před restaurováním. Na základě výsledků průzkumu stanoví koncept zásahu a navrhne jednotlivé restaurátorské kroky, které bude konzultovat s vedoucím práce a majitelem objektu. Celý proces samotného restaurátorského zákroku podrobně písemně a fotograficky dokumentuje, dle platných organizačních pokynů pro psaní bakalářských prací na FR UPa. Fotografická dokumentace bude obsahovat celkové pohledy a detaily díla před a po jeho zrestaurování, spolu s dokumentací jednotlivých zásahů z průběhu restaurování.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

ĎUROVIČ, Michal a kol. Restaurování a konzervování archiválií a knih. Praha 2002.

HAMANOVÁ, Pavlína. Z dějin knižní vazby: Od nejstarších dob do konce XIX. stol. Praha: Orbis, 1959.

SLOVIK, R. Didaktické návody. FR UPa 2015.

VOIT, P. Encyklopedie knihy. Praha 2006

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Radomír Slovik

Ateliér restaurování papíru, knižní vazby a dokumentů

Datum zadání bakalářské práce:

15. listopadu 2016

Termín odevzdání bakalářské práce:

16. května 2017

Ing. Karol Bayer
děkan

L.S.

Mgr. Radomír Slovik
vedoucí ateliéru

V Litomyšli dne 9. května 2017

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti, vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorského zákona, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Litomyšli dne:

Michaela Čermáková

Poděkování:

Tímto v první řadě děkuji vedoucímu ateliéru panu Mgr. et BcA. Radomíru Slovíkovi za odborné vedení a pomoc během práce na této bakalářské práci. Dále děkuji za provedené analýzy paní Ing. Aleně Hurtové, paní Ing. Marcele Pejchalové, Ph.D. a paní Ing. Magdě Součkové. Velké díky patří mé rodině za velikou podporu během studia. V neposlední řadě chci poděkovat všem přátelům, kteří mi byli velikou oporou v nejhorších momentech.

Anotace

Předmětem bakalářské práce je komplexní restaurování španělského tisku z roku 1670. Jedná se o knihu s názvem *Mystica Civda de Dios*. Kniha je v současné době uložena v Moravské zemské knihovně v Brně.

Dílo bylo v polovině 19. století zasaženo povodněmi. Silně značištěný knižní blok nebyl po povodni řádně očištěn. Knižní blok je silně znečištěn povodňovými polutanty. Papírová podložka byla v minulosti napadena plísní, tudíž je značná část listů zkřehlá a především pevně propojená. Působením vody došlo ke smrštění usně, a tudíž se dále poškozovaly lepenkové desky.

Práce obsahuje kompletní restaurátorskou dokumentaci. Je zde zahrnuta stručná identifikace díla, typologický a typografický popis knihy, popis poškození, restaurátorský záměr, podrobný popis restaurátorského zásahu a podmínky uložení. Součástí jsou také chemicko-technologické průzkumy, grafické přílohy a bohatá fotografická dokumentace. V druhé části práce se nachází informace o původních majitelích knižní sbírky a historii hispanik na českém území.

Klíčová slova

komplexní restaurování, *Mystické město boží*, tisk 17. století, povodně, Marie od Ježíše z Agredy

Title

Restoration of the old print from 1670

Annotation

The subject of this thesis is a comprehensive restoration of spanish print from 1670. This is a book called *Mystica Civda de Dios*. This book is these days deposited in the The Moravian Library in Brno.

Book was in the middle of 19th century affected by floods. After this event, the block was not properly dried or cleaned. The book block is heavily polluted by flood pollutants. The block has been infested with mold in the past, so a large part of the leaves are skewed and tightly interconnected. The action of the water resulted in the shrinkage of the leather and thus the cardboard plates were further damaged.

The work contains complete restoration documentation. This includes a brief identification of the work, typological and typographical description of the book, description of the damage, restoration plan, detailed description of the restorer's intervention and the conditions of storage. Also included chemical-technology surveys, graphic attachments, and rich photographic documentation. In the second part of the thesis there is information about the original owners of the book collection and the history of Hispanics on the Czech territory.

Keywords

complex restoration, *The Mystical City of the Gods*, print 17th century, floods, *Mary from Jesus of Agreda*

Seznam zkratek

MZK - Moravská Zemská knihovna

č. - číslo

str. - strana

mm - milimetr

viz - odkaz na přílohu

tzv. - takzvaný

Univerzita Pardubice

Fakulta restaurování

Ateliér restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů

Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl

Tel., fax.:461 612 565

E-mail: dekanat.FR@upce.cz

Restaurátorská dokumentace

Komplexní restaurování Mystica Ciudad de Dios z roku 1670

Vypracovala: Michaela Čermáková

Vedoucí práce: Mgr. et BcA. Radomír Slovík

Litomyšl 2017

Počet vyhotovených restaurátorských dokumentací: 3

Místo uložení dokumentací: 1x Univerzita Pardubice – Fakulta restaurování

1x Moravská zemská knihovna v Brně

1x soukromý archiv restaurátora

Celkový počet stran dokumentace: 95

Počet stran textu: 39

Počet stran příloh: 56

Počet fotografií: 66

Autor fotografií: Michaela Čermáková (fotografované na fotoaparát Canon EOS 60D). Dokumentace je chráněna ve smyslu zákona č. 121/200 Sb. v úplném znění (autorský zákon).

Prohlašuji, že jsem při restaurování použila jen materiály a postupy uvedené v této restaurátorské dokumentaci. Nejsem si vědoma nových zjištění a skutečností na restaurovaném objektu, které by nebyly uvedené v této dokumentaci.

Prohlašuji, že restaurátorský zásah byl provedený v souladu s restaurátorskou etikou.

V Litomyšli dne:

Michaela Čermáková

(restaurátor)

Mgr. et BcA. Radomír Slovik

(pedagogický dohled)

Obsah

1. Úvod	14
2. Identifikace	15
3. Typologický popis	16
3.1. Typologický popis knižní vazby	16
3.2. Typologický popis knižního bloku	16
3.3. Filigrán	17
4. Typografický popis	17
4.1. Dřevořezy	17
5. Popis poškození	19
5.1. Poškození knižní vazby	19
5.1.2. Poškození usňového pokryvu	19
5.1.2. Lepenkové desky	19
5.1.3. Organismus šití a kapitálek	20
5.2. Poškození knižního bloku	20
6. Restaurátorský záměr	21
7. Postup restaurování	22
7.1. Mikrobiologické stěry	22
7.2. Optický průzkum stavu a míry poškození	22
7.3. Fotodokumentace	22
7.4. Chemicko-technologický průzkum	22
7.5. Zkoušky rozpíjivosti barevné vrstvy, měření pH papíru	22
7.6. Rozešití a průběžná kontrola paginace	23
7.7. Mechanické čištění hrubých nečistot	23
7.8. Oddělení listů	23
7.9. Mokrý procesy (čištění ve vodní lázni)	24
7.10. Doplnění ztrát	25
7.10.1. Dolévání papírovou suspenzí	25
7.10.2. Vyspravení japoským papírem	25

7.11.	Kompletace knižního bloku	26
7.12.	Šití bloku	26
7.13.	Demontáž desek	26
7.14.	Čištění a tmelení lepenkových desek	27
7.15.	Pergamenové přelepy a kapitálek	27
7.16.	Kulacení a sestavení knižního bloku	28
7.17.	Doplňky nové usně	28
7.18.	Čištění a aplikace původní usně	28
7.19.	Vyhotovení ochranného obalu	29
8.	Doporučené podmínky uložení	30
9.	Seznam použitých materiálů a chemikálií	30
10.	Historický kontext	32
10.1.	Hispanika ve šlechtických sbírkách	32
10.2.	Marie od Ježíče z Agredy	33
10.3.	Walldorfové von Walldorf	34
10.4.	Chorinští z Ledské	34
10.5.	Želetice	35
10.6.	Zámecká knihovna a přírodní katastrofa	35
10.7.	Hrad Sádek	37
10.8.	Moravská Zemská Knihovna	37
11.	Závěr	38
12.	Seznam použité literatury	39
12.1.	Internetové zdroje	39
13.	Textové přílohy	41
13.1.	Seznam textových příloh	41
13.2.	Mikrobiologické zkouška knižního bloku	42
13.3.	Mikrobiologické zkouška lepenkových desek	44
13.4.	Chemicko-technologický průzkum materiálů	46
13.5.	Teplota smrštění pokryvové usně	54
13.6.	Hodnoty pH	55

14.	Grafické přílohy	56
14.1.	Seznam grafických příloh	56
14.2.	Způsob šití	57
14.3.	Schéma předsádky	57
14.4.	Zbůsob nasazení desek	58
14.5.	Poškození usně	59
15.	Fotografická dokumentace	60

1. Úvod

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo komplexní restaurování tisku z druhé poloviny 17. století. Jedná se o knihu ze zámecké knihovny Chorynských z Ledské. Knihovna ve které byla uložena, byla zasažena povodní. Kniha je v současnosti uložena v Moravské zemské knihovně v Brně.

V prvních kapitolách se nachází základní informace o knize. Ve čtvrté kapitole jsou základní typografické údaje. Pátá kapitola se věnuje poškozením, na co navazuje kapitola šestá s restaurátorským záměrem. Dále se v sedmé kapitole nachází popis postupu restaurování. Na závěr restaurátorské zprávy jsou údaje o použitých materiálech a doporučené podmínky pro uložení. Desátá kapitola značně informuje o kontextu španělských tisků v Čechách. Dále se zde dočtete o původních majitelích knihy, přírodní katastrofě, kterou kniha prošla, a dalších osudech knižní sbírky.

Neméně důležitou částí je část příloh. Nachází se zde jak grafické nákresy typologie knižní vazby, tak i výsledky provedených analýz. Poslední a také nejvýraznější přílohou, je příloha fotografická. Jsou zde fotografie stavu před restaurováním, v průběhu prací, a po ukončení prací.

2. Identifikace

Předmět restaurování: kniha kvartového formátu v celousňové vazbě s nasazenými lepenkovými deskami, knižní blok šitý na čtyři jednoduché motouzové vazy a dva zapošivací stehy

Název díla: Mystica Civda de Dios Milagro de sv Omnipotencia y abismo de ia Gra-cia / Segunda parte

Autor: Maria de Jesus de Agreda

Signatura: CH-6223

Datace: 1670

Text: jednobarevný tisk (černý)

Rozměry: 295x215x63mm

Jazyk: španělský

Místo uložení: Moravská zemská knihovna v Brně

Zadavatel: Moravská zemská knihovna v Brně

Zásah provedla: Michaela Čermáková, studentka 4. ročníku, Ateliér restaurování papíru, knižní vazby a dokumentů

Pedagogický dohled: Mgr. et BcA. Radomír Slovik, vedoucí Ateliéru restaurování papíru knižní vazby a dokumentů

Analýzy: Ing. Alena Hurtová – chemicko-technologický průzkum vlákninového složení papíru, motouzu a typu činění usně – Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice, Jiráskova 3, 57001, Litomyšl, chemicko-technologická laboratoř

Ing. Magda Součková – technologický průzkum stavu usně, měření teploty smrštění vláken – Národní knihovna, Oddělení vývoje a výzkumných laboratoří, Sodomkova 2, 10200, Praha 15

Termín započetí práce: listopad 2016

Termín ukončení práce: květen 2017

3. Typologický popis

Předmětem restaurování je starý tisk španělského původu z roku 1670 z fondu Moravské zemské knihovny v Brně. Tisk se dochoval nekompletní, v druhé části knižního bloku chybí 8 složek. Hlavní poškození bylo způsobeno povodněmi, kterými kniha prošla. Kniha se dochovala v původní vazbě.

3.1. Typologický popis knižní vazby

Jedná se celousňovou knižní vazbu. Pokryv je tvořen tříslučiněnou skopovicí, která byla mramorována (viz textová příloha 13.5.). Záložky jsou nepravidelně ořezány a rohy jsou založeny mírně přes sebe. Pokryv je u hlavic naříznut do tvaru V, kvůli průběžnému vedení kapitálového jádra na desku. Na hřbetu se nachází výzdoba zlacením. Jedná se o vždy o dvě nepravidelně vedené linky kolem vazů a u hlavic. V prvním mezivazním poli se nachází titul knihy: *Mystica Ciudad de dios II*. V ostatních mezivazních polích se nachází vyražená lilie.

Desky knihy jsou z lepenky, která je zkaširovaná z několika lepenek o síle 1 mm. a z potištěných listů ze starého španělského tisku. Knižní blok je šit na čtyři jednoduché motouzové vazy a dva zapošivací stehy. Vazy jsou na sílu knižního bloku zdvojeny tordiváním dvou různě silných pramenů motouzu, přičemž jeden z nich je zkrácen pouze na sílu bloku. Vazy jsou vedeny otvorem na předeštlí, a poté po dvou vedeny zpět, kde jsou zkráceny zároveň se silou desky (viz grafická příloha 14.4.). U hlavy a u paty je jako druhý vaz použit kapitálový vaz, který je takto zakončen.

Kapitálek je tvořen obšíváním motouzového jádra spolu s částečným využitím pergamenového přelepu. Šití je nepravidelně vedeno středy složek. Pro obšívání bylo využito dvou barev: žluté hedvábné nitě (viz 13.4.) a přírodní bílé nitě. Motouzové jádro nebylo zkráceno, ale dále vedeno a nasazeno do desky spolu s vazy. Mezivazní přelepy jsou tvořeny proužky pergamenu nepravidelně oříznutými.

Předsádky jsou tvořeny dvěma dvoulisty, samostatně prošitými. První je zkrácen na křídélko a nalepen před pokrytím. Druhý list je vylepen na předeštlí. Na obou předeštlích se nachází perokresby. Na předním předeštlí se mimo jiné nachází neidentifikovatelný přeškrtnutý text a také růžovo-fialové razítko z katalogizace Leopolda Noppa z roku 1925. Uvnitř knižního bloku (na hranách listů došlo k zatečení barvy, nedostatečně silným stažením knižního bloku) je patrné červené zbarvení ořízky, které bylo vytvořeno nástřikem.

3.2. Typologický popis knižního bloku

Knižní blok je naskládán z ručního papíru velmi slabé gramáže. Vergé je v průsvitu velmi dobře patrné. Složky jsou tvořeny pravidelně třemi dvoulisty a okolo první složky je obtočen protititul na tenkém křídélku. Knižní blok je šit jednoduchou lněnou

nití průběžně. Knihař však neobtáčel nit' šití kolem každého vazů. Uvědomující si malou sílu složek (nízká gramáž papíru) vedl obtočení cíleně ob vaz (viz 14.2.).

3.3. Filigrán

V průsvitu papíru je patrný filigrán, který je jednotný pro všechny použité papíry. Základní obrysy jsou zřetelné, méně viditelné jsou drobné kresby uvnitř znaku. Jedná se o tři kruhy ležící na sobě, nad nimiž je položena koruna. Filigrán byl hledán na webu (memoryofpaper.eu), kde jsou sdruženy filigrány z celé Evropy. Zmíněný tvar byl nalezen a dle očekávání se jednalo o filigrán používaný výlučně na Pyrenejském poloostrově. Konkrétně byly papíry z poloviny 17. století s tímto obrazcem vyráběny papírnou ve Valencii.

4. Typografický popis

Celá kniha je tištěna černou tiskařskou barvou. V knize se nachází dva typy sazby. První zrcadlo sazby je obdélníkového tvaru a je tvořeno jedním sloupcem. Sazba má 41 řádků čistého textu a její rozměry jsou 255x123 mm. V horním rohu u předního okraje se nachází paginace, která je v celém knižním bloku a je tvořena arabskými číslicemi. Po stranách sazby se u předního okraje se nachází marginálie a na začátku nové kapitoly jsou na levé straně od sazby vytištěné arabské číslice označující její pořadí v knize. Na versu prvních tří listů složky se pod sloupcem nachází archová signatura. Signatury jsou značeny velkými písmeny (A – Z) a arabskými číslicemi (1 – 3), po skončení abecedy jsou písmena zdvojená (Aa – Zz), ztrojena (Aaa – Zzz) a na posledních složkách mají signaturu se čtyřmi písmeny (Aaaa – Yyyy). Ve spodním rohu u předního okraje se nachází kustoda, která opakuje pouze část slova nebo v některých případech celé slovo z následující stránky.

Na konci knihy se nachází část s názvem „*Notas*“. Tato část je sázena do dvou sloupců. Jednotlivé sloupce mají rozměry 294x65 mm. Je zde také patrná změna použitých liter. Litery jsou na rozdíl od hlavního textu o ½ menší.

4.1. Dřevořezy

Důležitou součástí výzdoby textu jsou dřevořezy, které se nachází vždy na konci a začátku jednotlivých knih. Vždy na konci knihy se nachází větší dřevořezbová výzdoba. V knize se opakují několikrát stejné motivy. Jedná se o motiv košíku s rostlinou, která je komponována do čtverce. Dále se jedná o drobné florální motivy, které jsou poskládány do tvaru trojúhelníku.

Dalším důležitým druhem dekoru, který ihned následuje, je ozdobná bordura. Opět se jedná o soutisk drobných motivů, jak florálních, tak geometrických. Tento soutisk je velmi dobře patrný. Lze i předpokládat, že tiskař vlastnil různé množství takových štočeků, aby je mohl libovolně skládat a využívat. Nová kniha je zdobena

bordurou. Poslední, ale neméně důležitý prvek, je iniciála na první (titulní) straně každé nové knihy. Po titulu knihy následuje krátké představení textu a pak následuje samotný text. Tento text je uveden florální dřevořezovou iniciálou. Všechny jsou čtvercové kompozice. Uváděné písmeno, je vždy velmi dobře patrné. Motiv dekoru se liší, některé jsou orámovány linkou, jiné jsou zakončeny tvarem rostliny.

5. Popis poškození

5.1. Poškození knižní vazby

5.1.2. Poškození usňového pokryvu

Největší poškození na knize jako takové bylo způsobeno povodněmi a je evidentní, že kniha ležela ve vodě delší dobu. Materiál je na první pohled smršťený, a to nejvýrazněji v místě hřbetu a u hlavy knihy. Useň již nedrží nalepená na hřbetu a kvůli své tuhosti při otevření knihy od něj odskakuje. Změny způsobené smršťením usně v celé její ploše výrazně ovlivnily i vylepené přideštiny. Useň je mírně smršťena v celé ploše, a tak ovlivnila i plochu vylepeného přideštiny. Vlivem působení vody je useň tuhá a nepoddajná, ale i přes to vykazuje velmi dobrý stav vláken.

Nejvýraznějším poškozením jsou ztráty pokryvové usně. Jedna ztráta se nachází na přední desce, kdy po smršťení usně došlo k nevzhlednému a nepraktickému odchlípnutí horní usňové záložky. Tato část byla s největší pravděpodobností téměř ihned odříznuta ostrým nástrojem. Tato ztráta není na první pohled patrná, ale po důkladném prohlédnutí je jasné, že horní okraj lepenkové desky není nijak chráněn. Druhá výraznější ztráta postihuje useň v oblasti hřbetu a zasahuje až na zadní desku. Velikost chybějící části dosahuje rozměrů 5x10 centimetrů a je lokalizován u hlavy knihy (viz 14.5.). V tomto místě je zcela odhalena plocha desky a také část šití. Okraje defektu byly u hřbetu patrně oříznuty ostrým nástrojem a na zadní desce se nachází nepravidelný obloukový tvar, jehož okraje jsou perforovány několika otvory. Lze předpokládat, že mohly vzniknout od jehly. Dále se nachází ztráty na rozích desek, a drobný otvor na předním okraji desky. Tyto otvory působí jako po uzavírání na motouzy, nicméně se zde nachází pouze jeden blíže hornímu okraji.

Celá plocha je značně znečištěna povodňovými nánosy a povrch je poškozen řadou škrábanců v celé ploše. V drážce jsou také prodřené drobné otvory od motouzových vazů. V ploše pokryvu se nachází drobné štěpení (na zadní desce u přední hrany je největší plocha), škrábance, dále znečištění hlínou. Pokryv drží na deskách pouze ve spodní části.

5.1.2. Lepenkové desky

Kaširované lepenkové desky byly nejvíce poškozeny u hlavy knižního bloku, kde došlo k přímému kontaktu s vodou. Jedná se o horní část desek, kde absence pokryvu dovolila kompletní rozdělení jednotlivých vrstev lepenky. Toto poškození dalo vzniknout ideálnímu prostředí pro bujení mikroorganismů v plochách mezi jednotlivými vrstvami lepenek. Materiál je velmi křehký a lámavý. Deska je v celé ploše zvlhčená ale nevykazuje žádné větší ztráty materiálu, s výjimkou některých odhalených míst, kde došlo pouze k drobným ztrátám materiálu.

Předsádky vlivem působení vody již neplní svou funkci. Na jejich výrobu byl použit totožný papír jako v knižním bloku a původní lepidlo (pravděpodobně škrob) je již zcela znehodnoceno. Tudíž výlep přes lepenku je již zcela oddělený, ale okraje

předsádky jsou pevně propojeny s pokryvovou usní. V přední části knižního bloku je předsádka v lepším stavu než v zadní části. Společným znakem předsádkových dvoulistů i křidélek je ztráta volných listů. Papír, v místech přilepení na usňové záložky je velmi degradovaný a vlivem rozměrových změn je částečně roztržený u předního okraje, toto poškození je dáno již zmíněným pevným propojením dvou materiálů a poškozením usně. Další ztráta se nachází na předním přidešti na levém spodním rohu, kde celý chybějící roh papíru je podlepen čtvercem ručního papíru. V zadní části knižního bloku se však dochovalo pouhé torzo předsádky. Vlivem silné degradace se dochoval papír nalepený na usňových záložkách, ale v ploše pouze v potrhaném torzu.

5.1.3. Organismus šití a kapitálek

Knižní blok je šitý na čtyři jednoduché motouzové vazy a dva zapošivací stehy. Motouzové vazy jsou ve velmi dobrém stavu, dokonce stále perfektně drží zasazení do desek. Samotné šití vykazuje dobrý stav a plní svoji původní funkci. Dochované jsou i zapošivací stehy, stejně tak obtočení okolo vazů. Šití je soudržné dokonce také v zadní části knižního bloku, kde chybí několik složek.

Kapitálek je znečištěn prachovým depozitem a není tak na první pohled patrná barevnost. Šití je soudržné. Jediné poškození se nachází u hlavy knižního bloku, kde je vlivem odhalené hrany desek přetrženo obšívané jádro. Nasazení v desce pevně drží na svém místě, nicméně uvolněné obšívání je částečně rozpletené a bude třeba ho zajistit. Největší poškození se vyskytuje na pergamenovém proužku, kterým je šití vedeno do knižního bloku. Vlivem propíchnutí při šití a po expozici ve vodě, jsou tyto pergamenové proužky velmi zkřehlé a polámané.

5.2. Poškození knižního bloku

Knižní blok je nekompletní. Chybí celkem 8 složek v zadní polovině knižního bloku. Většina dvoulistů je silně poškozena po vnějších okrajích. Vlivem zasažení vodou je papírová podložka silně zvlhčena a znečištěna. Nejvíce je však zasažen horní okraj listů. Rozvinutí plísni zapříčinilo velké oslabení již tak tenkého papíru a jejich prorůstání vlhkou podložkou způsobilo pevné propojení jednotlivých listů křehkého papíru. Papír je u hlavy velmi zkřehlý a svými vlastnostmi připomíná lámavost dřevitého papíru. V méně exponovaných místech došlo jen k mírnému zatečení hlíny, ale jsou zde také přítomny i silné vrstvy nečistot. Několik listů vykazuje velké ztráty papírové podložky.

6. Restaurátorský záměr

- Mikrobiologické stěry
- Optický průzkum stavu a míry poškození
- Fotodokumentace stavu před a během restaurování
- Odebrání vzorků pro chemicko-technologický průzkum (teplota smrštění kolagenových vláken, typ činění usňového pokryvu, vlákninové složení papíru a použitých nití šití a kapitálku)
- Zkoušky rozpíjivosti barevné vrstvy, měření pH papíru
- Rozešití a průběžná kontrola paginace
- Mechanické čištění hrubých nečistot
- Oddělení listů
- Mokré procesy (čištění ve vodní lázni, doklizení)
- Doplnění ztrát a chybějících listů ve složkách dolitím papírovou suspenzí ihned po čištění
- Vyspravení trhlin japonským papírem
- Ořezání vysprávek
- Kompletace knižního bloku
- Demontáž desek
- Šití knižního bloku podle původního způsobu
- Vyspravení a aplikace kapitálků
- Zaklížení a mírné zkulacení knižního bloku aplikace pergamenových přelepů
- Čištění a doplnění lepenkových desek
- Nasazení desek a nalepení křídélka
- Čištění usně
- Aplikace záplat a původní usně na knižní blok
- Kompletace fragment, výroba ochranného obalu, fotodokumentace stavu po zásahu
- Vyhotovení restaurátorské dokumentace

Během restaurování může dojít ke změnám v postupu a to v případě nově odhalených skutečností. Tyto změny budou uvedeny v dokumentaci.

7. Postup restaurování

7.1. Mikrobiologické stěry

Pigmentace v knižním bloku naznačovala přítomnost plísní, proto byl odebrán stěr. Stěry byly sejmuty z různých stran viditelných pigmentací a z lomu složek. Druhý vzorek byl odebrán z viditelných hub na lepenkových deskách. Vzorky byly následně odeslány na Fakultu Chemicko-technologickou paní Ing. Marcely Pejchalové, Ph.D. Rozbor potvrdil nepřítomnost aktivních plísní (viz Textová příloha 13.2., 13.3.), pouze výskyt běžně se vyskytujících sporotvorných zárodků, a proto nebylo nutné provést dezinfekci díla.

7.2. Optický průzkum stavu a míry poškození

Před samotným restaurátorským zásahem byla kniha důkladně prozkoumána. Průzkum se týkal typologie díla a celkového stavu objektu. Byla zkoumána míra poškození jednotlivých částí knihy a jejích materiálů.

7.3. Fotodokumentace

Objekt byl pečlivě zdokumentován před samotným restaurátorským zásahem ve stabilních světelných podmínkách. V průběhu prací byly dokumentovány jednotlivé kroky a postupy.

7.4. Chemicko-technologický průzkum

Vzorky jednotlivých materiálů pro určení jejich materiálového složení a pro určení fyzického stavu byly odebrány ve spolupráci s Ing. Alenou Hurtovou z Katedry chemické technologie Fakulty restaurování. Materiálovému složení se věnovala Ing. Hurtová, měření teploty smrštění usně bylo provedeno Ing. Magdou Součkovou z Oddělení vývoje a výzkumných laboratoří Národní knihovny ČR. Ohledně materiálového složení se nedospělo k žádným překvapivým závěrům, k výrobě knihy byly použity tradiční materiály dané obdobím jejího vzniku. Useň byla překvapivě označena stupněm degradace 1 s velmi uspokojivou teplotou smrštění. Výsledky odborných analýz jsou zobrazeny v Textové příloze 13.5.

7.5. Zkoušky rozpíjivosti barevné vrstvy, měření pH papíru

Zvolené restaurátorské postupy zahrnují i kroky při nichž bude na objekt působit voda případně roztoky, které ji obsahují a tak bylo nutné provést zkoušky stálosti použitých barev ve vodném prostředí. Zkoušky se provádí navlhčením filtračního pa-

píru požadovaným rozpouštědlem a následným přitlačením na místo barevné vrstvy. Sleduje se místo otlaku. Dle očekávání černá tiskařská barva na vodu ani na etanol nereagovala. Stejně tak vpisky na obou předsádkách. Jako jediný problém se dle předchozích odhadů ukázalo být razítko na předním přideští. Razítko reagovalo i na benzín, proto bylo třeba přistoupit k fixaci taveninou cyklohexanem.

Díky negativním výsledkům rozpíjivosti barevných vrstev mohlo následovat měření pH na vybraných listech knižního bloku. Měření bylo prováděno pomocí kalibrovaného pH metru s dotykovou elektrodou. Hodnoty se pohybovaly v průměru 7,20 celkem u 21 měřených míst. Tabulka s naměřenými hodnotami je vyobrazena v Textové příloze 13.5.

7.6. Rozešití a průběžná kontrola paginace

S přihlédnutím ke stupni znečištění poškození listů bylo nutné rozešit vlastní knižní blok, aby bylo možné jednotlivé listy důkladně očistit a vyrovnat. Vzhledem k soudržnosti původního šití bylo třeba přistoupit k přestřížení nití ve středu složek. V zadní části knižního bloku se bohužel nedalo listovat, a tudíž nebylo možné se do středů složek dostat. Bylo tedy nutné přistoupit k přestřížení nitě ze strany hřbetu. Vždy byla přestřížena nit' co nejbližší u propíchnutí složky, a tak co nejlépe zachovat původní organismus šití. Na jednotlivých složkách byla zkontrolována paginace i archová signatura a vše bylo zaznamenáno do zákresu.

7.7. Mechanické čištění hrubých nečistot

Po rozebrání knižního bloku bylo přistoupeno k mechanickému očištění listů. Proces byl zahájen pomocí štětců, tupého skalpelu a gumy wallmaster. Po očištění několika listů bylo zjištěno, že tento postup není možné aplikovat v místě slepených listů s dostatečným efektem a tak bylo přikročeno k mokrému čištění. Před vlastním mokrým čištěním byly lehce odprášeny nejsilnější nánosy hlíny za pomoci štětce u každé samostatné složky.

7.8. Oddělení listů

Největším problémem se ukázalo oddělení slepených listů. Nejprve bylo neúspěšně zkušeno oddělování listů suchou cestou. Tato technika se nedala aplikovat z důvodu velké křehkosti papíru a pevného propojení. Dále byl na několika složkách aplikován roztok 1% Klucel v etanolu. Byla vždy vytipována skupina listů, která byla odseparována a důkladně provlhčena a z důvodu rychlého odpařování etanolu zakryta folií. Pokud se na listu objevilo větší množství trhlin byl jako podpurný nosič přilepen japonský papír o 10 g /m². Listy byly oddělovány pomocí tenké pružné špachtle. Tato technika vykazovala mnohem lepší výsledky, nicméně byla velmi zdlouhavá a manipulace s listy byla značně omezená, vzhledem k provlhčení pouze části archu.

Nejefektivnější metodou se ukázala technika oddělování přímo na hladině vody. Skupina listů byla, vložena mezi netkanou textilií a na pevnou podložku, ponořena do vody pouze na dobu potřebnou k penetraci vody do struktury papíru. Pevná podložka sloužila jako výborná opora při manipulaci a potřebnému otáčení. Listy byly oddělovány stejně jako při předchozím způsobu nicméně tentokrát jako nosič postačila netkaná textilie, jelikož oddělený dvoulist byl okamžitě podroben dalším mokrým procesům.

7.9. Mokrý procesy (čištění ve vodní lázni)

Před samotnými mokrymi procesy byly provedeny zkoušky čištění a doklívání. Dále se zkoumala roztažnost papíru. Byly vybrány čtyři dvoulisty s podobnou mírou poškození a znečištění a jeden jako referenční vzorek.

1. 15 minut ve vodní lázni o teplotě cca 40°C
2. 15 minut ve vodně-etanolové lázni
3. 10 minut ve vodní lázni s přidavkem tenzidu 0,1% Spolaponu., poté byl tenzid 10 minut vymýván v čisté vodě
4. Navlhčen ve vodní lázni a poté byl na pevné podložce z obou stran očišťován jemným štětcem. Nečistoty byly následně vymyty pomocí kontrolovaného proudu čisté vody. Vzorek byl klížen vodným roztokem 0,5% Tylose MH 300.

Čištění pouze ve vodní lázni bez jakéhokoliv mechanického zákroku se jevílo jako výrazně neefektivní. Roztažnost listů nebyla po čištění pozorována, proto čištění ve vodně-etanolové lázni nebylo potřebné. Rozdíl čištění s přidavkem tenzidu, také neprokázalo viditelnější účinek. Proto byla k čištění knižního bloku zvolena čistá voda. Na posledním vzorku byla dokázána důležitost mechanického zásahu pro odstranění jak hrubých nečistot, tak jemných zatečenin pevných polutantů. Zároveň bylo možné kontrolovat poškozené části. Doklívání se jevílo jako velmi důležité a zvolený roztok byl evidentně dostačující.

Aby se zabránilo opakovanému namáhání papírové podložky, bylo doplňování ztrát doléváním papírovou suspenzí zařazeno ihned po mokrém čištění.

Celý knižní blok prošel mokrým čištěním. Do vodní lázně byl vždy vložen dvoulist s podpůrnou podložkou z netkané textilie HollyTex. Jakmile dvoulist dostatečně propenetroval, byl vyjmut a položen na pevnou podložku. Aby došlo k důkladnému vymytí nečistot, byl list očišťován štětcem s jemnými syntetickými vlákny. Hotová strana byla opláchnuta jemným proudem vody. List byl pomocí HollyTexu otočen a celý proces byl opakován. List byl na konci procesu čištění archivou signaturou nahoru, poté byl důkladně urovnán. Takto očištěný list byl připraven k doplňování ztrát.

7.10. Doplnění ztrát

7.10.1. Dolévání papírovou suspenzí

Pro doplňování ztrát bylo vybráno z důvodu jejich velkého rozsahu dolévání papírovou suspenzí. Jelikož listy byly znečištěny nerovnoměrně, byl namíchán tón, který odpovídal barevnosti v nejčistších místech.

K namíchání suspenze byla použita sušina obsahující 40% lnu a 60% bavlny. Pro namíchání potřebné barevnosti byly použity předem obarvené sušiny žluté, hnědé a šedé barvy. Obarvení tří základních odstínů bylo docíleno na základě bakalářské práce Barbory Kopsové.² Při míchání vhodné barevnosti byly hodnoty pečlivě zaznamenávány, kdyby v průběhu bylo třeba papírovinu přimíchat.

Před doléváním bylo naváženo potřebné množství sušiny, které se nejprve nechalo nabotnat v demineralizované vodě (10 g sušiny v jednom litru vody). Následně byla sušina rozvlákněna v mixéru s otupenými noži. Takto připravená suspenze byla smíchána v poměru 1:2 s 1,5% vodným roztokem Tylose MH 300.

Vykoupaný dvoulist byl přenesen na dolévací stůl. Papírová suspenze byla na potřebná místa nanášena ve třech tenkých vrstvách. Každá vrstva byla samostatně odsávána. V případě velmi drobných ztrát byla suspenze nanášena při zapnutém odsávání, aby bylo zabráněno nepřiměřenému rozlití suspenze na papírovou podložku.

Samostatné listy s fragmenty byly dolity do formátu a na odsávacím stole byl nalepen arch japonského papíru o 31 g/m². K tomuto netradičnímu postupu bylo zakročeno po několika nezdařených pokusech dolití celého archu dvoulistu. Kvůli velké tenkosti papíru, nebylo možné touto technikou docílit esteticky příjemného a především dostatečně pevného papíru. Lepení ihned po dolití bylo zvoleno z důvodu velké roztažnosti japonského papíru. Doplněk byl přiložen k originálu a poté byl zaklizen a zalisován. Tudiš bylo docíleno rovnoměrného vysychání obou částí.

Doplněný dvoulist byl překryt netkanou textilií HollyTex a zaklizen 0,5% vodným roztokem Tylose MH 300 a odsán, aby klížidlo prostoupilo silou papíru. Následně byl list vložen mezi filcy a desky do lisu, kvůli odsátí přebytečné vody. Následně byl přesunut mezi lepenky, kde byl ponechán do úplného vyschnutí.

7.10.2. Vyspravení japonským papírem

Křehkost papíru způsobila velké množství trhlin, které bylo třeba vyspravit. Další důležitou část tvořila podlepování dolitých částí. Vzhledem k nestejně velké síle jednotlivých listů ve složkách bylo třeba část dolitých míst dodatečně podlepit japonským papírem. K tomu bylo přistoupeno, aby byly velmi tenké dolitky zpevněny a nebyly tolik náchylné na listování. K vyspravování byl použit japonský papír 6g/m² a 4 % vodný roztok Tylose MH 6000. Pro zcelení trhlin byly použity proužky japonského papíru natrhané proti směru výroby, tím bylo docíleno vyšší pevnosti spoje.

1 KOPSOVÁ, Barbora. Technologie barvení dolévací papíroviny: bakalářská práce. Litomyšl: Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, 2009. Vedoucí práce: Ing. Alena Hurtová, [online]. Dostupné z URL: <http://hdl.handle.net/10195/34682> [cit. 15.12.2016].

Vždy byl přiložen proužek potřebné délky a šíře a byl přihlazen plochým štětcem s potřebným množstvím lepidla. Pro lepší sesazení dlouhých trhlin byla pro schnutí použita restaurátorská pájka. Trhlina byla postupně zažehlována, aby text doléhal na místo. Menší trhliny byly ponechány postupnému schnutí mezi Hollytaxy a lepenkou pod zátěží. Také bylo třeba vyspravit většinu hřbetních částí u vnějších dvoulistů složek. Byly již značně zkrěhlé a při ohýbání praskali.

7.11. Kompletace knižního bloku

Vyspravené listy byly ořezány na správný formát. V případě, že se jednalo o doplněk, který zabíral větší část listu a nebylo tak možné jej spolehlivě ořezat, bylo přistoupeno ořezání až po sestavení složky. Jednotlivé archy byly naskládány do složek podle archových signatur a paginace. Naskládaný blok byl ponechán přes noc v lisu k vyvzdušnění.

7.12. Šití bloku

Před šitím proběhla kontrola rozmístění vazů podle otisků v usňovém pokryvu, dochovaného organismu šití a vpichů ve složkách. Dle dochovaného organismu šití byly vybrány dva různě silné motouzy. Delší motouz, který bude sloužit pro nasazení do desky, je dvojmo skaný a kratší, sloužící pouze pro zesílení obtáčené části šití, je trojmo skaný. Tyto dva motouzy byly ztordovány a napnuty na stávek. Šití probíhalo přírodní lněnou nití. Způsob šití „ob-vaz“ byl použit dle původního způsobu (viz 14.2.). Během šití byl blok zklepáván, aby nedošlo k jeho nabývání. Blok při šití téměř nenabýval a šití bylo velmi rychlé. Blok byl po ušití zaklížen kostním klihem.

7.13. Demontáž desek

Vzhledem k demontování knižního bloku přerušením nití ve složkách se zachoval téměř kompletní organismus šití. Ten byl demontován z desek jednoduchým vytažením konců motouzů z otvorů. Zasazení motouzů v deskách bylo pevné, ale demontáž byla rychlá a jednoduchá. Konce motouzů jsou pevné a byly pravděpodobně zatřené lepidlem, aby bylo nasazení pevné. Motouzy nebyly v deskách jinak připevněné.

Při snímání lepenkových desek byl velký problém ztuhlá pokrývová useň, jelikož záložky byly nepoddajné. Část desky již v ploše nedržel, ale v ostatních částech, byla lepenka velmi silně propojena s pokryvem. Snímání bylo prováděno zasucha. Nejprve byla snaha zamezit poškození lepenky v ploše jejím rozštěpením v již začaté vrstvě. Tento postup nakonec nebylo možné zvolit, jelikož lepenka za sucha dále štěpit nešla. Vznikalo by tak mnohem větší poškození. Nakonec, bylo zvoleno snímání pomocí tenké špachtle, kterou byly desky pomalu po plochách snímány a zamezilo se tak větším ztrátám a poškozením.

7.14. Čištění a tmelení lepenkových desek

Sejmuté lepenkové desky byly kaširovány ze několika lepenek síly 1 mm. a makulaturního papíru ze starého španělského tisku. Přední deska obsahuje dva listy a zadní tři listy. Listy jsou nalepeny na plochách, tudíž je jedna strana dobře viditelná, v případě zadní desky je třetí list nalepen zhruba uprostřed síly desky a není tak dobře čitelný. Viditelné části tisku byly nafoceny. Po domluvě se zadavatelem byly desky navraceny zpět na knižní blok. Především kvůli jejich špatnému stavu a nedostatečným informacím o původu tisku.

Desky byly na první pohled velmi silně znečištěny blátem a hrubými nečistotami z povodně a horní část byla velmi zvatovatělá. Pro důkladné očištění desek bylo zvoleno koupání ve vodní lázni. Lepena byla na netkané textilii HollyTex vložena do vodní lázně a ponechána k nasáknutí do struktury papíru. V místech štěpení byla lepenka nazvednuta, aby mohla voda prostoupit a tato nejznečištěnější místa důkladně propláchnout. Lázeň byla několikrát měněna. Při čištění byly použity štětce a tupý skalpel. Po důkladném vyčištění byla lepenka položena na odsávací stůl a překryta v celé ploše folií, poté byla odsávána. Následně byla lepenka vložena mezi silné filtrační papíry a pod zátěž. Filtrační papíry byly pravidelně měněny až do úplného vyschnutí.

Štěpení lepenkových desek bylo spojeno 4% vodným roztokem Tylose MH 6000 a poté zatíženo. Vzhledem k tomu, že ztráty podložky nebyly nijak velké, jednalo se rohy a menší otvory od dřevokazného hmyzu, bylo zvoleno pro doplnění ztrát tmelení. Pro tmel byla použita papírová sušina podobné barvy originálu, která byla rozvlákněna v malém množství vody a poté promísena s výše zmíněným lepidlem. Pro tmelení rohů byl nejprve vložen silný japonský papír mezi vrstvy lepenky, jako základ. Na vytvořenou kostru byl postupně vrstven tmel. Pro vyplnění otvorů byly použity nástroje různých tvarů, aby se tmel dostal pokud možno všude. Po důkladném zaschnutí celé lepenky, byly přesahující vysprávkové uříznuty ostrým skalpelem.

7.15. Pergamenové přelepy a kapitálek

Sejmuté pergamenové přelepy byly mechanicky očištěny tupým skalpelem od zbytků lepidel z obou stran. Následovalo čištění vatovým smotkem pomocí směsi 1:1 vody a etanolu. Provlhčený pergamen byl zatížen mezi filtračními papíry, aby se vyrovnal. Následně bylo třeba vyspravit pergamenový proužek od hlavy knižního bloku. Pergamen byl celkově ve špatném stavu, jelikož byl více exponován díky ztrátě pokryvu. Poškození pergamenu bylo zapříčiněno šitím kapitálku. Pergamen byl celoplošně podlepen japonským papírem ze strany pokryvu. Místo přerušení v drážce bylo ještě přelepeno proužkem z vnitřní strany, aby byla zajištěna dostatečná síla spoje.

Nitě kapitálku byly nasucho mechanicky očištěny. Kapitáلكové jádro bylo částečně rozmotáno a mezi motouzy byl vložen nový a zaškroben. Stejným způsobem byl propojen k druhé části, která vedla do desky. Místo spoje bylo pojištěno obmotáním motouzovými vlákny.

7.16. Kulacení a sestavení knižního bloku

Hřbet knižního bloku byl navlhčen houbičkou a následně byl knižní blok zkulacen. Na zkulacený knižní blok byly nasazeny lepenkové desky. Nové motouzové vazy byly protaženy původními otvory v lepence. Následně byly nalepeny pergamenové přelepy na původní místo, kostním klihem (lepidlo bylo aplikováno na hřbet knižního bloku). Poté bylo třeba aplikovat zpět kapitálky na knižní blok. Jednotlivé nitě byly přilepeny japonským papírem na hřbet. Druhé části nití byly vlepeny do otevřeného knižního bloku na původní místa. Motouzová jádra kapitálek byla protažena otvory v deskách. Dále byl zakrácen druhý motouzový vaz na sílu desek, motouz byl roztržpen a zatřen škrobem. Místa kde byly motouzové vazy původně ukončeny, byly zatřeny škrobem, aby nedošlo k jejich uvolnění z desky. Takto zajištěné vazy byly zakráceny na sílu lepenky.

Mezivazní přelepy bylo dále třeba nalepit na přideštiny. Pergamen byl natřen kostním klihem a podložen netkanou textilií HollyTex a vloženo do lisu. Poté bylo nalepeno křídélko, které bylo původně pod pokryvem. Křídélko bylo lepeno pšeničným škrobem na desku otevřenou v úhlu 45°. Křídélko bylo zapracováno na desku, překryto netkanou textilií a filtračním papírem a zatíženo. Takto bylo do vyschnutí ponecháno, a poté byla nalepena druhá strana knižního bloku.

7.17. Doplnky nové usně

Jako řešení smrštěné usně a odhalených hran desek, byly zvoleny záplaty z nové usně. Pro doplnky byla použita tříslučiněná skopovice od firmy Stuttgart. Byla natónována lihovými mořidly do stejného odstínu jako má okolí místa, kde bude doplněk aplikován. Natónovaná useň byla následně zastřížena na požadovaný tvar a vytenčena. Ve viditelných místech je useň ponechána ve své síle. V místech, kde je překryta původním pokryvem je vytenčena do ztracena, aby nevznikly viditelné přechody. Tento doplněk byl aplikován škrobovým lepidlem. Dále byly aplikovány drobné záplaty na místa drobných ztrát pokryvu.

7.18. Čištění a aplikace původní usně

Na pokryvu se nacházely zbytky předsádek, které nebylo možné sejmuti a zachovat. Čištění suchou cestou bylo nedostačující a hrozilo poškození pokryvu. Jako nejlepší způsob čištění se ukázalo nanášení vodného roztoku 4% Tylose MH 6000. Gel byl ponechán na místech, které bylo třeba očistit a po několika minutách stažen tupou špachtlí spolu se zbytky papíru i lepidel. Na vnitřní straně pokryvu se nacházela vrstva starého lepidla, která byla odstraněna mechanicky tupým skalpelem. Lícová strana byla nejprve očištěna mechanicky gumou wallmaster a štětci. Mokrý čištění bylo provedeno vodným roztokem 1% pěnou Flavolu. Pěna byla aplikována vatovým smotkem, následně omyta demineralizovanou vodou a vysušena filtračním papírem.

Původní useň byla před pokrytím z rubové strany zvlhčena pšeničným škrobem. Aby bylo možné s usní lépe manipulovat. Nejprve byl pokryt hřbet knihy. Kniha byla vložena mezi desky a obvázána obvazy, pro dobré přilnutí usně na hřbet. Takto byla kniha ponechána do vyschnutí. Dále byla provlhčena plocha usňového pokryvu a nalepena na desky. Byly zpracovány usňové záložky. Blok byl s proklady vložen do lisu a ponechán pod tlakem do vyschnutí.

Nutno podotknout, že kniha nemá zpět vylepené přideštiny. Bylo k tomu přistoupeno vzhledem k vzájemnému nepoměru přideštiny a desek. Již v důsledku působení povodní došlo k zvětšení plochy archů papírů. Poté, co byl knižní blok pokryt, byla situace jasně viditelná. Knižní blok především u předního okraje přesahuje hranu desek. Přideštiny je tak větší než vnitřní plocha desky. Při vylepení by byly hrany přideštiny přes hranu desek, což by vedlo k jejich poškozování. K této variantě bylo přistoupeno i s uvědoměním si nerovnoměrných tlaků na desku. Ani po vylepení přideštiny by však nedošlo k rovnoměrnému působení na desku. Useň bude mít větší tah než slabý papír přideštiny. Případnému neadekvátnímu chování desky může zabránit ochranná krabice zhotovená na míru a dodržování vhodných klimatických podmínek.

7.19. Vyhotovení ochranného obalu

Jako ochrana listů byla vyhotovena ochranná košilka z alkalického kartonu 0,5 mm. Jedná se o pruh narýhovaný, tak aby chránil všechny tři strany knižního bloku. Karton je založen do knihy 5 cm přesahem, který je zajištěn průřezy dohromady. K zhotovení ochranného obalu byla použita lepenka archivní kvality BoxBoard s alkalickou rezervou. Dalšími použitými materiály pro ochranný obal byly suché zipy pro praktické uzavírání a lepidlo Akrylep 545. Rozměry obalu byly tvořeny na míru knihy. Jedná se o tzv. phase-box doplněný o krček, který dobře chrání knihu a přiložené fragmenty. Fragmenty jsou uloženy v ochranných obalech z melinexové folie.

8. Doporučené podmínky uložení

Pro zachování objektu po restaurovaného je nezbytné zajištění doporučených následujících podmínek uložení:

Relativní vzdušná vlhkost: 45–50% (+/- 5 %)

Teplota: 16–18 °C (+/- 2 °C)

Podmínky vystavování:

Intenzita osvětlení: do 50 lx.

Osvit: 50000 lx.h

K ochraně částečně slouží na míru zhotovený phase-box. Archivní lepenky bez obsahu ligninu mají alkalickou rezervu. Zároveň krabice není hermeticky uzavřená, takže nehrozí vznik nežádoucího mikroklimatu. Manipulace s knihou je doporučena s kartonovou košílkou, která chrání knižní blok většího formátu. Phase-box je vytvořen tak, aby byla knižní vazba s košílkou i uložena. Knihu je nutné otevírat za použití podpůrných klínů.

9. Seznam použitých materiálů a chemikálií

Papíry a papírovina

- papírovina (40 % len / 60 % bavlna)
- japonský papír Kizuki Kozo Cream 6 g/m²
- japonský papír Sekishu Natural 31 g/m²

Adheziva

- Tylose MH 300 (Methylhydroxyetylcelulosa)
- Tylose MH 6000 (Methylhydroxyetylcelulosa)
- kostní klíž
- pšeničný škrob

Chemikálie

- demineralizovaná voda (H₂O)
- etanol (C₂H₆O)
- pufrý (4,01; 7,00; 10,00 pH, WTW, Weilheim)
- Cyklododekan (C₁₂H₂₄)
- Lékařský benzín (C₆H₆)
- Azobarviva: Saturninová šed' LRN, Saturninová hněd' L2G, Saturninová žlut' LFF 200
- Lihová mořidla Chomoxyl: Tmavě hnědá, Dub tmavý
- Alvol OMK (ionogéní kationaktivní tenzid, vodný roztok kokosdimetylaminoxidu)

Další materiály

- konopný motouz
- lněná nit (100% len, 42 x 3)

Materiály a chemikálie použité pro výrobu ochranného obalu

- alkalická lepenka AlphaCell antique, pH 8,0, bez obsahu kyselých složek a ligninu, 2 mm a 0,5 mm
- archivní lepenka BoxBoard, pH 7,5–9,5, min. 2 % alk. rezerva, 1 mm
- samolepící suchý zip Velcro
- Akrylep 545, akrylátové disperze s obsahem aditiv a konzervačního prostředku, pH (ISO 1148) 7,5–8,5
- Melinex 401, 100 % PES folie

Čistící a pomocné materiály

- filc (100 % vlna)
- filtrační papír (pH neutrální, bělená buničina)
- vatové tyčinky (100 % bavlna)
- sterilní vatové tyčinky na stěry
- HollyTex (100 % polyester, bez obsahu kyselin)

Přístroje

- pH metr Orion Star A 111 (elektrody: BlueLine SI Analytic A151112001, BlueLine SI Analytic A151112003 a Sen Tix Sur WTW A094231003)
- Parový skalpel (Restauro-technika, Toruň)
- Prosvětlovací deska (formát A4, Restauro-technika)
- Restaurátorská vyhřívaná špachtle RTC-2
- Vakuový stůl (Belo restaurierungsgetäte)
- Fotoaparát Canon EOS 70 D 45

10. Historický kontext

10.1. Hispanika ve šlechtických sbírkách

V první polovině 17. století, kdy dochází ve sbírkách k obrovskému nárůstu beletrie, patřila rodinná sbírka kardinálu Františku Dietrichsteinovi, který se o španělskou „zábavnou“ literaturu zajímal a do knihovny ji doplňoval, ale nebyl, jak se zdá, až tak náruživým čtenářem této produkce. Knihovnu rozšiřoval o jiné literární žánry, které dosud v knihovně chyběly – vzhledem ke svému společenskému a politickému postavení se zaměřoval spíše na literaturu náboženskou a filozofickou. Mikulovské rodové sbírky byly ještě před svým odvozem a rozptýlením obohaceny o četné pobělohorské konfiskace a akvizice šlechtických předbělohorských bibliofilů, které svojí skladbou a obsahem vypovídají především o původních majitelích, méně pak o čtenářských zájmech Dietrichsteinů.²

Rod byl jedním z nejvýznamnějších panovnických rodů v evropské historii až do svého vymření po meči roku 1740 a po přeslici roku 1780. Roku 1516 zdědil pozdější císař Karel V. aragonskou a kastilskou korunu a stal se prvním španělským králem (španělská větev Habsburků vymřela Karlem II. roku 1700). V té době držel jako burgundský vévoda nizozemské provincie, které se staly součástí španělského království.³

Zájmem Leopolda I. v západní Evropě bylo zajištění španělského dědictví, protože španělským Habsburkům hrozilo vymření.⁴ Z politických důvodů byla Markéta Marie Terezie Habsburská již v dětském věku zasnoubena s Leopoldem Habsburským, který byl zároveň jejím strýcem i bratrancem. V závěti jejího otce bylo uvedeno, že by se mohla stát španělskou královnou a království dále předat svým potomkům, s čímž Leopold I. nadšeně souhlasil. V létě roku 1666 patnáctiletá španělská princezna s několika členy svého španělského služebnictva odjela do Rakouska.⁵ Leopold I. byl od roku 1666 v prvním manželství chotěm druhé dcery Filipa IV., Markéty, která se svých nároků nevzdala. Leopold přitom uvažoval příliš v dynastických kategoriích a příliš se cítil být prvním evropským monarchou, než aby se Španělska vzdal. Téma „Španělsko“ ovládlo na dlouhá léta diplomatickou scénu.⁶

Potřeba ovládat kromě češtiny, němčiny a latiny také španělštinu či italštinu stoupala v české šlechtické společnosti od druhé poloviny 16. století. Tato skutečnost byla dána kosmopolitním charakterem císařského dvora, mezi jehož členy se již od nástupu

2 Hispanika ve šlechtických knihovnách konce 16. a první poloviny 17. století. K možnostem virtuální rekonstrukce neexistujících či rozptýlených knižních sbírek na základě dochovaných knihovních katalogů a inventářů. In: Problematika historických a vzácných knižních fondů. Sborník z 18. odborné konference Olomouc, 14.–15. října 2009. Ed. Rostislav Krušínský. Olomouc: Vědecká knihovna v Olomouci - Sdružení knihoven České republiky, 2010, str.129–144

3 <https://cs.wikipedia.org/wiki/Habsburkov%C3%A9> 20.11.2016

4 HAMANN, Brigitte. Habsburkové: životopisná encyklopedie. 3. vyd. Přeložil Milan KOUŘIMSKÝ, přeložil Milada KOUŘIMSKÁ. Praha: Brána, 2010. Str. 240

5 [https://cs.wikipedia.org/wiki/Mark%C3%A9ta_Habsbursk%C3%A1_\(1651%E2%80%931673\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Mark%C3%A9ta_Habsbursk%C3%A1_(1651%E2%80%931673)) 20. 11. 2016

6 HAMANN, Brigitte. Habsburkové: životopisná encyklopedie. 3. vyd. Přeložil Milan KOUŘIMSKÝ, přeložil Milada KOUŘIMSKÁ. Praha: Brána, 2010. Strana 240

Ferdinanda I. řadila početná skupina Španělů a Italů, tak především orientací habsburské monarchie na oblast západního Středomoří. Toto zaměření se projevovalo v oblasti politické i v oblasti kulturní. Španělsko zažilo v 16. a 17. století nebyvalý kulturní rozkvět. Jednalo se jak o politické, tak o kulturní zájmy. Španělský rozkvět kultury 16. 17. století, zařídil, že se díla literární i obrazová dostala snad ke všem velmožům a šlechticům na starém kontinentě.

Španělský jazyk nebyl pouze módní záležitostí, tehdejší společnost ho vnímala jako rozlišovací znak radikálních katolíků. Španělština byla rodným jazykem císaře Ferdinanda I. a hlavním jednacím jazykem císaře Rudolfa II. i jeho matky císařovny Marie.⁷

Španělština však byla také chápána jako důležitý znak příslušnosti k prohabsburskému táboru. Mluvílo se jí nejen na španělském královském dvoře, ale též na místodržitelstvech v Bruselu, Miláně, Neapoli i na císařském dvoře ve Vídni a v Praze. Španělština byla rodným jazykem císaře Ferdinanda I. a hlavním jednacím jazykem císaře Rudolfa II. i jeho matky císařovny Marie. Ovládali ji však rovněž další příslušníci rakouské větve habsburského domu včetně císařů.⁸

Vzhledem k mnohonárodnostnímu charakteru habsburského soustátí měl císařský dvůr mezinárodnostní charakter. Zejména sňatky příslušníků casa d'Austria s nevěstami z Apeninského či Pyrenejského poloostrova přivábily do města na Dunaji velké množství Italů, Španělů a osob jiných národností, které sem připutovaly společně s hořstátými císařovně. Ne všechny se po jejich smrti vrátily do vlasti. Když se Karel VI. musel vzdát nároku na španělský trůn po zesnulém bratrovi Josefu I. roku 1711, následovalo ho do Vídně velké množství Španělů; dvorské seznamy uvádějí více než 350 osob.

Například Leopold I. aktivně mluvil několika řečmi a při audiencích poskytoval zpravidla odpověď v jazyce, jímž byl osloven. Jazyková pluralita patřila k charakteristickým rysům vídeňské dvorské společnosti především 17. a počátku 18. století. Ovšem ne každý pohlížel na jazykovou pluralitu panovnického dvora v kladném slova smyslu. Papežský stolec přirovnával v sedmdesátých letech 17. století kosmopolitní společnost metropole podunajské monarchie k biblickému Babylonu, jenž proslul zmatením jazyků.⁹

10.2. Marie od Ježíče z Agredy

Mystické město boží (Mystica Ciudad de Dios) je hlavním dílem Marie od Ježíše z Agredy (Marie de Jesus de Agreda).

7 BŮŽEK, Václav, Josef GRULICH a Zdeněk BEZECNÝ. Společnost českých zemí v raném novověku: struktury, identity, konflikty. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. Česká historie. Strana 96

8 Tamtéž Str. 97

9 BŮŽEK, Václav, Josef GRULICH a Zdeněk BEZECNÝ. Společnost českých zemí v raném novověku: struktury, identity, konflikty. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. Česká historie. str. 199-200

Španělská františkánka a mystička se narodila 2. 4. 1602. Spolu se svou matkou a sestrou vstoupila do františkánského kláštera Neposkvrněného početí v Agredě a zasvětila se Ježíši. Už jako 25 letá se stala představenou konventu. „*Žila v přísné kající roucho, tři dny v týdnu se postila pouze o chlebu a vodě.*“¹⁰ Marie byla obdařena darem bilokace¹¹, a tak mohla zvěstovat evangelium Indiánům v Novém Mexiku. V roce 1643 ji navštívil král Filip IV., aby u ní hledal radu a až do její smrti si tajně dopisovali. Byla jeho celoživotní rádkyní. Když bylo zveřejněno více než 600 dopisů, byl tím odkryt kolísavý charakter krále, v kontrastu k obdivuhodné schopnosti Marie. Až z těchto dopisů byla její zřetelná schopnost dávat rady nejen duchovní, ale i v obchodních záležitostech. „*Na pokyn zpovědníka začala roku 1637 psát *Mystické město Boží (Mística Ciudad de Dios)* a *Život panny Marie (Vida de la Virgen Marie)*. První verze těchto textů byla zničena na příkaz jednoho zpovědníka, jenž byl u ní v klášteře na návštěvě. Roku 1650 jí ale jiný zpovědník přikázal, aby je znovu sepsala.*“¹² Zanechala po sobě mnoho písemností. I když byla velmi ceněna i vyšší společnosti, zůstala stále velmi pokorná.

Po její smrti v roce 1665 bylo její tělo uloženo v klášteře v Agredě, který se svou matkou pomohla založit. Při úředním otevření její truhly, při příležitosti procesu blaho-slavení v roce 1849, našli po 184 letech její tělo neporušené.

Její hlavní dílo je dodnes velmi ceněné a je stále vydáno. Na příkaz Karla IV. se touto knihou zaobíraly čtyři univerzity.¹³

10.3. Walldorfové von Walldorf

„Rod pochází z Kolína nad Rýnem, kde žil obchodník Petr Waldner. Jeho syn Gottfried (+ 1687) se stal sekretářem hraběte Franze Magnise (+ 1652), po jeho smrti byl zemským advokátem na Moravě a byl v roce 1664 povýšen do šlechtického stavu.“¹⁴ V roce 1672 zakoupil panství Sádek: „*Rod byl v příbuzenském svazku s Chorinskými, kteří se později stali univerzálními dědici rodového majetku Walldorfů.*“¹⁵

10.4. Chorinští z Ledské

Tento rod pochází ze starého českého rodu pánů z Ledské, který byl usídlen na tvrzi Ledská u Kostelce nad Orlicí. „*V průběhu 16. století vliv rodiny vzrůstal, budování pevné základny však přetrhaly bělohorské události a účast Chorinských na proti-*

10 BORRIELLO, Luigi, ed. Slovník křesťanských mystiků. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012. str. 547

11 Bilokace, přesvědčení, že objekt může existovat současně na dvou místech. LINHART, Jiří. Slovník cizích slov pro nové století: základní měnové jednotky, abecední seznam chemických prvků, jazykovědné pojmy : 30000 hesel. Litvínov: Dialog, 2007, str. 59

12 BORRIELLO, Luigi, ed. Slovník křesťanských mystiků. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012. str. 547

13 <http://saletinirozkvet.webnode.sk/products/maria-z-agredy-mysticke-mesto-bozie/> 20.11.2016

14 <http://opac.nm.cz/authorities/53886> 11.4.2017

15 Tamtéž

*habsburském stavovském povstání. Majetek jim byl zkonfiskován.*¹⁶ Hlavní rodovou větev založil František Jan, který sídlil ve Veselí nad Moravou. Zajímal se o vědu, umění, přírodu i podnikání, tím se řadil mezi osvícené aristokraty. „*Pro svůj rod získal v roce 1764 dědičný úřad korouhevníka království českého.*“¹⁷ Svůj majetek rozšířil dědictvím po Walldorfech. S tímto rodem byl propojen díky sňatku s Marií Kajetánou Walldorfovou. „*Chorynští užívali v erbu polcený štít, přičemž obě poloviny byly překvapivě zlaté (známe však i případy červeno-stříbrného polcení). V pravé polovině štítu se nacházel černý roh se třemi stříbrnými račimi klepety, v levé polovině stříbrný roh se třemi černými račimi klepety. Rohy se opakují v klenotu, ale byly vybarveny obráceně.*“¹⁸

10.5. Želetice

Obec se nachází ve Znojemském okrese, v Jihomoravském kraji. Během několika století se v Želeticích vystřídaly různé šlechtické rody. „*Poměrně dlouho patřilo želetické panství rody Březnických z Náchoda. Dalším rodem, který se zapsal do dějin obce, byl rod rod Berchtoldů. Jejich zásluhou byl opraven kostel, zničený a zpustlý po třicetileté válce. Po rodě Berchtoldů připadl statek se zámkem novým majitelům – Walldorfům, když Prosper hrabě Berchtold prosdal posledního dne r. 1755 Želetice za 150 tisíc rýnských zlatých Marii Elišce hraběnce Walldorfové.*“¹⁹ Poslední mužský potomek hrabat Walldorfů, určil v březnu 1796 za dědice svých statků a zámků císařského rytmistra a rytíře řádu maltézských rytířů Františka Kajetána hraběte Chorinského, svobodného pána z Ledské.

10.6. Zámecká knihovna a přírodní katastrofa

Cennější základ knihovny byl přínosem Walldorfů, Od tohoto rodu pochází převážná část nejstarších tisků 16. století, prvotisků a rukopisů. Jedná se o dva samostatné knihovní zdroje, které byly definitivně sloučeny, až ve dvacátých letech dvacátého století V obou částech se zrcadlí velká snaha o vybudování reprezentativní zámecké knihovny. Obsah dokazuje velký čtenářský zájem obou rodů. „*Stejně jako v ostatních zámeckých knihovnách lze v chorynské i walldorfské knihovně vysledovat obecné trendy shromažďování některých obsahových kategoriích, které přímo souvisely se životem aristokracie.*“²⁰ Vyskytuje se zde i náboženská literatura, i když pouze okrajově. Jazykově je nejvíce zastoupena latina a němčina. Další jazyky jako angličtina, řečtina, španělština či holandština jsou zastoupeny pouze okrajově v zástupcích několika desítek tisků.

16 <http://opac.nm.cz/authorities/35501> 11.4.2017

17 Tamtéž

18 PELANT, Jan. Erby české, moravské a slezské šlechty: vývoj erbů a stručné dějiny 610 rodů. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2013 s.175

19 <http://opac.nm.cz/authorities/57442> 11.4.2017

20 Heilandová, Lucie - Zámecká knihovna hrabat Chorynských. Lucie Heilandová. In: Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska : sborník z 18. odborné konference Olomouc, 14. - 15. října 2009 / Olomouc : Vědecká knihovna v Olomouci et al., 2010 str. 227.

K významnému rozšíření došlo za působení Gottfrieda Ignáce Walldorfa staršího. Z jeho popudu došlo i ke katalogizaci a setřídění. Při této příležitosti došlo i ke sjednocení vzhledu knihovny natřením hřbetu bílou barvou.²¹ Na zámku se nacházelo celkem 114 knih.²² Komárek uvádí: „...knihy byly uloženy ve skříních natřené barvou ořechu a menší knihy a folia byly uloženy v truhlách.“²³ Poslední mužský potomek Gottfried Ignác Walldorf mladší nechal knihovnu přemístit ze Sádek na zámek Želetice.²⁴

Po převedení knihovny na dědice (tedy rod Chorinských). Zůstala knihovna nadále v Želeticích, což se jí stalo osudným. „V roce 1852 totiž došlo po průtrži mračen k protržení hrází dvou nedalekých rybníků a celé želetické sídlo bylo až do výšky prvního patra zatopeno vodou, zaplaveno bahnem a poničeno.“²⁵ Jelikož se knihovna nacházela v přízemí, celá událost se jí silně dotkla. Budova se v mnoha místech bortila a poklesla, proto byla na doporučení statiků podepřena dřevem, aby se zabránilo dalšímu borcení. Budova byla již významně poškozena, proto byla část zdiva později rozebrána a použita na stavbu okolních budov. Přízemí bývalé zámecké knihovny stojí dodnes.²⁶ Při opravách byly, upřednostněny obytné části budovy, a tak k vyklizení knihovny došlo až po delší době. Tato skutečnost ovlivnila především rozsah knihovny. Knihy byly vyneseny do zámeckého parku a rozloženy na trávník. Nejvíce poškozené knihy byly rovnou odvezeny na kompost. Postupně vysušené knihy byly vráceny zpět, již bez jakéhokoli řazení. Knihy takto zůstaly až do roku 1862, kdy došlo k prodeji sídla velkostatkáři a cukrovarníku Karlu Fridrichu Kammelemu.²⁷ (tehdy došlo k jeho částečné demolicí).²⁸ Knihovna byla převezena na hrad Sádek, kde její uložení také nebylo ideální.²⁹ Dozvídáme se toto: „V zámku chovají sbírky šípů, starých zbraní a knihovnu, která vlhkostí sklepní velmi trpí; obsahuje nejvíce latinské knihy rozmanitého obsahu ze XVI.-XIX. Století.“³⁰ Jelikož se na Sádkách nacházelo několik knihoven, byla tato poničená knihovna ponechávána téměř bez povšimnutí.

V tomto období došlo k další katalogizaci knih, kdy bylo do knih tištěno razítko

21 Heilandová, Lucie - Zámecká knihovna hrabat Chorinských. Lucie Heilandová. In: Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska : sborník z 18. odborné konference Olomouc, 14. - 15. října 2009 / Olomouc : Vědecká knihovna v Olomouci et al., 2010 str. 229

22 DOKOUPIL, Vladislav a Naďa FIEDLEROVÁ. Soupis rukopisů zámecké knihovny hrabat Chorinských z Veselí nad Moravou. Brno: Moravská zemská knihovna, 2011 str. 11

23 KOMÁREK, Filip. Moravští zemští advokáti v 2. polovině 17. století a jejich knihovny [online]. Brno, 2008 Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Tomáš Knoz. str. 67

24 Machová, Jitka - Všední i výjimečné vazby z historického fondu Moravské zemské knihovny v Brně. Jitka Machová. In: Bibliotheca Antiqua 2013 : sborník z 22. konference, 30.-31. října 2013, Olomouc / Olomouc : Vědecká knihovna, 2013 str. 8

25 Tamtéž str. 8

26 <http://www.daniz.cz/clenske-obce/zeletice/historie-obce-zeletice/> 11.4.2017

27 Machová, Jitka - Všední i výjimečné vazby z historického fondu Moravské zemské knihovny v Brně. Jitka Machová. In: Bibliotheca Antiqua 2013 : sborník z 22. konference, 30.-31. října 2013, Olomouc / Olomouc : Vědecká knihovna, 2013 str. 8

28 HOSÁK, Ladislav. Historický místopis země Moravskoslezské. Vyd. 2. Praha: Academia, 2004 str. 965

29 Machová, Jitka - Všední i výjimečné vazby z historického fondu Moravské zemské knihovny v Brně. Jitka Machová. In: Bibliotheca Antiqua 2013 : sborník z 22. konference, 30.-31. října 2013, Olomouc / Olomouc : Vědecká knihovna, 2013 str. 8

30 František Dvorský, Třebický okres, Vlastivěda Moravská, Brno 1906, s. 385.

„*Bibliotheca Friderici Comitis Chorinsky in Arc. Sadek in Moravia MDCCCCVI*“. Knihy opatřeny tímto razítkem byly společně s knihami z Walldorfské sbírky ve dvacátých letech dvacátého století převezeny na Sídlo ve Veselí nad Moravou.

10.7. Hrad Sádek

Hrad nad Kojeticemi, dříve Ungersberk. Roku 1678 koupil hrad Gottfried Walldorf.³¹ „*V r. 1694 zapálil hrad blesk a objekt vyhořel. Po požáru byl hrad barokně upraven a od té doby se podoba objektu v podstatě nezměnila (od té doby již nazývá zámek Sádek)*.“³² Po konfiskaci našel zámek uplatnění jako základní škola. Poté co škola budovu opustila, ji v roce 2010 koupil pražský právník Karel Muzikář. Nový majitel se ihned pustil do rekonstrukce. Po dokončení stavebních úprav má budova sloužit jako soukromá rezidence, z větší části má být zpřístupněna pro veřejnost.³³

10.8. Moravská Zemská knihovna

Historický fond je budován více než 200 let. Knihovna Chorynských je nejrozsáhlejší knihovní sbírka. Obsahuje více než 9300 svazků. Ve sbírce se nejčastěji nachází celousňové vazby s nápisovými hřbetními štítky nebo se zlacenými hřbety s florální ornamentikou a signaturou v dolní části.³⁴ Knihovna se stala objektem německých konfiskátů mezi lety 1945 až 1948. Tato reforma postihla téměř všechny zámecké knihovny. Jelikož se i Chorynští přihlásili k německé národnosti, museli opustit republiku. Knihovna byla převezena v roce 1946 vzhledem k nedostatku místa byl umístěna v bývalém klášteře voršilek.³⁵ Vzhledem k nedostatku místa a značnému duplikování jednotlivých titulů hrozilo rozptýlení knihovny do jiných knihoven, k tomu naštěstí nedošlo. A tak se v depozitáři nachází kompletní knihovna Chorynských.³⁶ Klášterní provizorium trvalo do roku 1964, kdy se knihovna na několik odvezla na zámek Brtnice. Poté cestovala do depozitáře v Předklášteří u Tišnova. „*Až byla konečně po postavení nové budovy MZK na Kounicově ulici umístěna do historického fondu.*“³⁷

31 HOSÁK, Ladislav. Historický místopis země Moravskoslezské. Vyd. 2. Praha: Academia, 2004 str. 148-149

32 <http://opac.nm.cz/authorities/56300> 11.4.2017

33 Tamtéž

34 Machová, Jitka - Všední i výjimečné vazby z historického fondu Moravské zemské knihovny v Brně. Jitka Machová. In: Bibliotheca Antiqua 2013 : sborník z 22. konference, 30.-31. října 2013, Olomouc / Olomouc : Vědecká knihovna, 2013 str.7-9

35 DOKOUPIL, Vladislav a Naďa FIEDLEROVÁ. Soupis rukopisů zámecké knihovny hrabat Chorinských z Veselí nad Moravou. Brno: Moravská zemská knihovna, 2011 str. 7-8

36 Heilandová, Lucie - Zámecká knihovna hrabat Chorynských. Lucie Heilandová. In: Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska : sborník z 18. odborné konference Olomouc, 14. - 15. října 2009 / Olomouc : Vědecká knihovna v Olomouci et al., 2010 str. 235

37 Tamtéž str. 235

11. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo komplexní restaurování starého tisku z Moravské zemské knihovny v Brně. Jednalo se o španělský tisk z roku 1670. Kniha prošla povodněmi, důsledkem čeho byla ve špatném fyzickém stavu.

Restaurátorská dokumentace obsahuje základní informace o díle, dále následuje typologický popis. Následuje popis poškození na základě čeho, byl vypracován restaurátorský záměr. V hlavní části se nachází použité pracovní postupy. Dále pak použité materiály a chemikálie. Druhá neméně důležitá část je věnována historickému kontextu španělských tisků 17. století v českých zemích, původním majitelům knižní sbírky a přírodní katastrofě, která ji postihla.

Při zvažování restaurátorského záměru byl dán důraz na zachování, co největšího množství původních prvků vazby. Vazba byla na knižní blok navracena i přes rozdílné rozměry. Okraje listů jsou chráněny vyhotovenou košílkou.

Při zkoumání historie knižní sbírky, bylo zjištěno, že knihy několikrát procházely katalogizacemi. Proto vznikla otázka, zda se opravdu jedná o původní přírůstek majitelů. Žádné historické katalogizační vpisky nebyly nalezeny. Vzhledem k tomu, že většinou byly tyto vpisky umístovány na volné předsádkové listy, byla otázka uzavřena jako neověřitelná. Kniha pravděpodobně přišla o volné předsádkové listy při povodních, tudíž se nedochovali žádné stopy starších katalogizací. Nedochovali se ani ostatní díly, což ovšem mohlo být zapříčiněno velkou regulací knihovny při vysoušení

12. Seznam použité literatury

BORRIELLO, Luigi, ed. Slovník křesťanských mystiků. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012. s. 547-549

BŮŽEK, Václav, Josef GRULICH a Zdeněk BEZECNÝ. Společnost českých zemí v raném novověku: struktury, identity, konflikty. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. Česká historie

ČORNEJOVÁ, Ivana. Úloha církevních řádů při pobělohorské rekatolizaci: sborník příspěvků z pracovního semináře konaného ve Vranově u Brna ve dnech 4.-5.6.2003. Praha: Univerzita Karlova, 2003

DOKOUPIL, Vladislav a Naděa FIEDLEROVÁ. Soupis rukopisů zámecké knihovny hrabat Chorinských z Veselí nad Moravou. Brno: Moravská zemská knihovna, 2011

HEILANDOVÁ, Lucie - Zámecká knihovna hrabat Chorynských. Lucie Heilandová. In: Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska : sborník z 18. odborné konference Olomouc, 14. - 15. října 2009 / Olomouc : Vědecká knihovna v Olomouci et al., 2010 s. 227-237.

HOSÁK, Ladislav. Historický místopis země Moravskoslezské. Vyd. 2. Praha: Academia, 2004

KOMÁREK, Filip. Moravští zemští advokáti v 2. polovině 17. století a jejich knihovny [online]. Brno, 2008 Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Tomáš Knoz. 1.5.2017

MACHOVÁ, Jitka - Všední i výjimečné vazby z historického fondu Moravské zemské knihovny v Brně. Jitka Machová. In: Bibliotheca Antiqua 2013 : sborník z 22. konference, 30.-31. října 2013, Olomouc / Olomouc : Vědecká knihovna, 2013 s. 7-19.

MAŠEK, Petr. Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti. Praha: Argo, 2010

MUNCK, Thomas. Evropa sedmnáctého století 1598-1700. Praha: Vyšehrad, 2002. Dějiny Evropy (Vyšehrad)

PELANT, Jan. Erby české, moravské a slezské šlechty: vývoj erbů a stručné dějiny 610 rodů. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2013

12.1. Internetové zdroje

<http://opac.nm.cz/authorities/35501> (11.4.2017)

<http://opac.nm.cz/authorities/57442> (11.4.2017)

<http://opac.nm.cz/authorities/53886> (11.4.2017)

<http://opac.nm.cz/authorities/56300> (11.4.2017)

<http://www.daniz.cz/clenske-obce/zeletice/historie-obce-zeletice/> (11.4.2017)

<http://www.memoryofpaper.eu>

13. Textové přílohy

13.1. Seznam textových příloh

Mikrobiologické zkoušky

Chemicko-technologický průzkum materiálů

Zkoušky koherence a teploty smrštění kolagenových vláken usní

Měření pH papírové podložky před a po restaurování

13.2. Mikrobiologické zkouška knižního bloku

Ing. Marcela Pejchalová, Ph.D.
mikrobiolog

MIKROBIOLOGICKÉ ZKOUŠKY

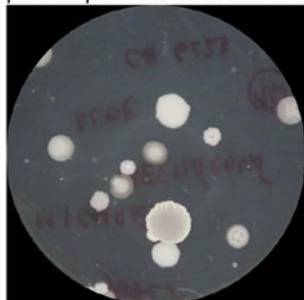
Místo odběru: BLOK CH6226 Fakulta restaurování Univerzity Pardubice Michaela Čermáková	Materiál: Stěry provedeny sterilním vatovým tampónem, na dřevěné špejli
--	--

Datum provedení: odběr 26. 10. 2016; začátek mikrobiologické analýzy 10. 11. 2016,
výsledky odeslány 23. 11. 2016

Provedené zkoušky:

Pomocí sterilních vatových tampónů byly provedeny stěry částí analyzovaných předmětů. Pevné částice získané tímto způsobem byly přeneseny roztěrem na povrch kultivační půdy MALT. Inkubace 5 dní při laboratorní teplotě. Případné narostlé kolonie mikroorganismů (plísní a bakterií) byly přeočkovány na novou živnou půdu a identifikovány pomocí makroskopických a mikroskopických morfologických znaků

Výsledky: po kultivaci narostlo pouze 19 bakteriálních kolonií. Po obarvení podle Grama a mikroskopické identifikaci byly nalezeny gram-pozitivní sporotvorné bakteriální tyčinky rodu *Bacillus*. Jedná se o celkem běžný nález, tyto bakterie ve formě spor přežívají v prachu i na povrchu předmětů dlouhou dobu.

Ing. Marcela Pejchalová, Ph.D.
mikrobiolog

Závěr:

Např.: Nález živých zárodků sporotvorných bakterií je běžný, přesto doporučuji provést desinfekci díla.

Datum:23. 11. 2016

Podpis: Ing. Marcela Pejchalová, Ph.D.

13.3. Mikrobiologické zkouška lepenkových desek

Ing. Marcela Pejchalová, Ph.D.
mikrobiolog

MIKROBIOLOGICKÉ ZKOUŠKY

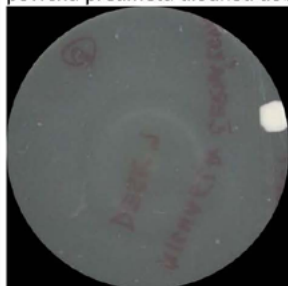
Místo odběru: DESKY CH6226 Fakulta restaurování Univerzity Pardubice Michaela Čermáková	Materiál: Stěry provedeny sterilním vatovým tampónem, na dřevěné špejli
---	--

Datum provedení: odběr 26. 10. 2016; začátek mikrobiologické analýzy 10. 11. 2016,
výsledky odeslány 23. 11. 2016

Provedené zkoušky:

Pomocí sterilních vatových tampónů byly provedeny stěry částí analyzovaných předmětů. Pevné částice získané tímto způsobem byly přeneseny roztěrem na povrch kultivační půdy MALT. Inkubace 5 dní při laboratorní teplotě. Případné narostlé kolonie mikroorganismů (plísní a bakterií) byly přeočkovány na novou živnou půdu a identifikovány pomocí makroskopických a mikroskopických morfologických znaků

Výsledky: po kultivaci narostla pouze 1 bakteriální kolonie. Po obarvení podle Grama a mikroskopické identifikaci byly nalezeny gram-pozitivní sporotvorné bakteriální tyčinky rodu *Bacillus*. Jedná se o celkem běžný nález, tyto bakterie ve formě spor přežívají v prachu i na povrchu předmětů dlouhou dobu.

Ing. Marcela Pejchalová, Ph.D.
mikrobiolog

Závěr:

Např.: Nález živých zárodků sporotvorných bakterií je zanedbatelný. Není třeba provádět desinfekci.

Datum:23. 11. 2016

Podpis: Ing. Marcela Pejchalová, Ph.D.

13.4. Chemicko-technologický průzkum materiálů

Chemicko-technologický průzkum

Boží město

Zadavatel průzkumu:

Ateliér restaurování papíru, knižní vazby a dokumentů – Michaela Čermáková

Zadání průzkumu:

Identifikace vlákninového složení papírové podložky a textilie

Stanovení typu činění usně

Metody průzkumu:

Optická mikroskopie - provedeno na optickém mikroskopu OPTIPHOT2-POL (Nikon, Japan) při zvětšení 50x, 100x, 200x v procházejícím bílém světle a stereomikroskopu SMZ 800 (Nikon) při zvětšení 10x a 30x v bílém dopadajícím světle.

Mikrochemické testy

Infračervená spektrometrie – provedeno na infračerveném spektrofotometru s Fourierovou transformací (FTIR) Nicolet 380 se SeZn ATR krystalem. Vyhodnocení spekter bylo provedeno pomocí programu OMNIC 7.3 srovnávací metodou se spektry standardu knihovny FR, Polymers Miracle UP a databáze IRUG (<http://www.irug.org/search-spectral-database>)

Popis metodiky:

Identifikace vlákninového složení papírové podložky a textilie - Herzbergova vybarvovací zkouška. Vzorokly byly rozvlákněny v destilované vodě. Po vysušení byly vzorky zakápnuty Herzbergovým činidlem, zakryty krycím sklíčkem a pozorovány v mikroskopu v procházejícím světle.

Identifikace vlákninového složení textilie – identifikace lnu, konopí a juty pomocí roztoku fluoroglucinu, výsledná barevná změna byla pozorována stereomikroskopem

Infračervená spektrometrie – měření bylo provedeno přímo na vláknech vzorku.

Identifikace typu činění vazební usně - důkaz přírodních tříslovin - test železitými solemi. Několik vláken odebraných ze vzorku bylo na podložním sklíčku rozděleno na dvě části, zakápnuto destilovanou vodou, zakryto krycím sklíčkem a k jedné části byl pod sklíčko přikápnut 1% roztok FeCl₃

Seznam vzorků

vzorek	identifikační č.	popis
Vz. č. 1	8597	Str. 305 vzorek papírové podložky
Vz. č. 2	8598	Str. 176 vzorek papírové podložky
Vz. č. 3	8599	Nit' šití
Vz. č. 4	8560	Nit kapitálku - žlutá
Vz. č. 5	8561	Useň

Fotografie objektu

Výsledky chemicko-technologického průzkumu:

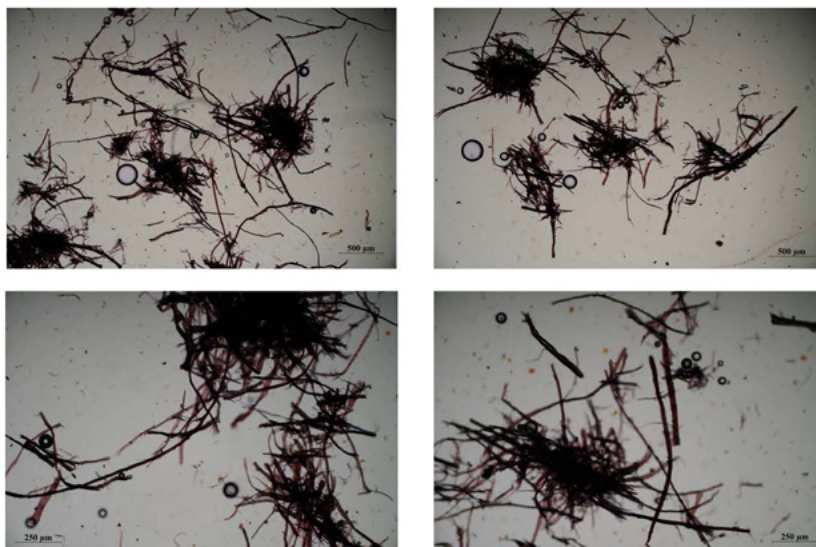
Vzorek č. 1 (8597)

Str. 305 vzorek papírové podložky

Stanovení vlákninového složení papírové podložky

Optická mikroskopie a mikrochemické testy - Herzbergova vybarvovací zkouška

Bílé procházející světlo

Vlákna vzorku se po styku s Herzbergovým činidlem zbarvila do vínově červená, což je typické zbarvení pro hadrovinu. Pozorovaná vlákna měla typické znaky lnu nebo konopí (kolénka), takže se nejspíše jednalo o hadrovinu ze lnu nebo konopí.

3

Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl, telefon/fax 461 612 565, e-mail dekanat.FR@upce.cz,
bankovní spojení KB Pardubice 37030561/0100, IČO 00216275, DIČ CZ00216275

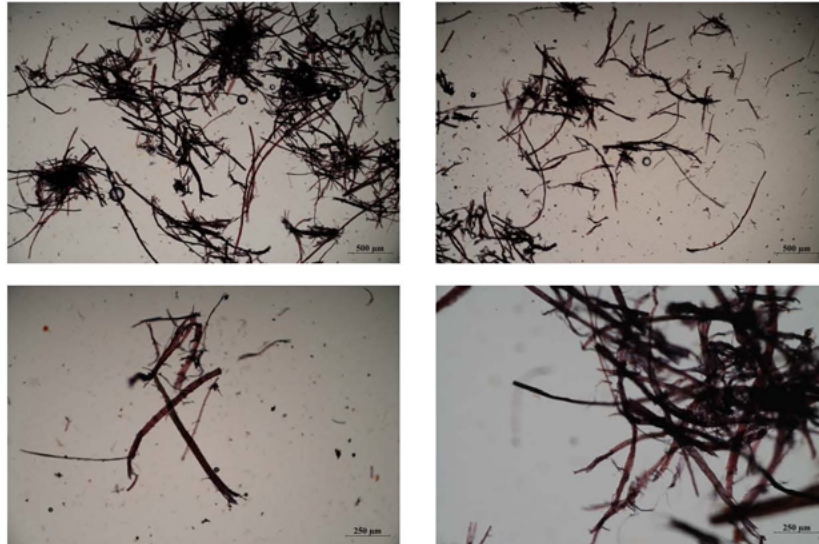
Vzorek č. 2 (8598)

Str. 176 vzorek papírové podložky

Stanovení vlákninového složení papírové podložky

Optická mikroskopie a mikrochemické testy - Herzbergova vybarvovací zkouška

Bílé procházející světlo

Vláknina vzorku se po styku s Herzbergovým činidlem zbarvila do vínově červená, což je typické zbarvení pro hadrovinu. Pozorovaná vlákna měla typické znaky lnu nebo konopí (kolénka), takže se nejspíše jednalo o hadrovinu ze lnu nebo konopí.

Vzorek č. 3 (8599)

Nit' šití

Stanovení vlákninového složení textilie

Optická mikroskopie a mikrochemické testy - Herzbergova vybarvovací zkouška

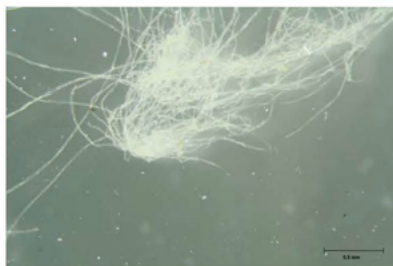
Bílé procházející světlo

Vláknina vzorku měla typické znaky lnu nebo konopí (kolénka, podélné rýhování a vínově červenou barvu po reakci s Herzbergovým činidlem), nejspíše se jednalo o len nebo konopí. Šířka vláken byla cca 19 µm.

Optická mikroskopie a mikrochemické testy – zkouška fluoroglucínem

Bílé dopadající světlo

Vláknina vzorku se po reakci s roztokem fluoroglucínu nevybarvila. Velmi pravděpodobně se jednalo o lněná vlákna.

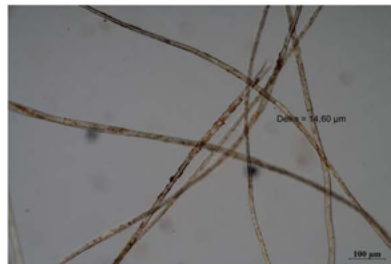
Vzorek č. 4 (8560)

Nit kapitálku - žlutá

Stanovení vlákninového složení textílie

Optická mikroskopie a mikrochemické testy - Herzbergova vybarvovací zkouška

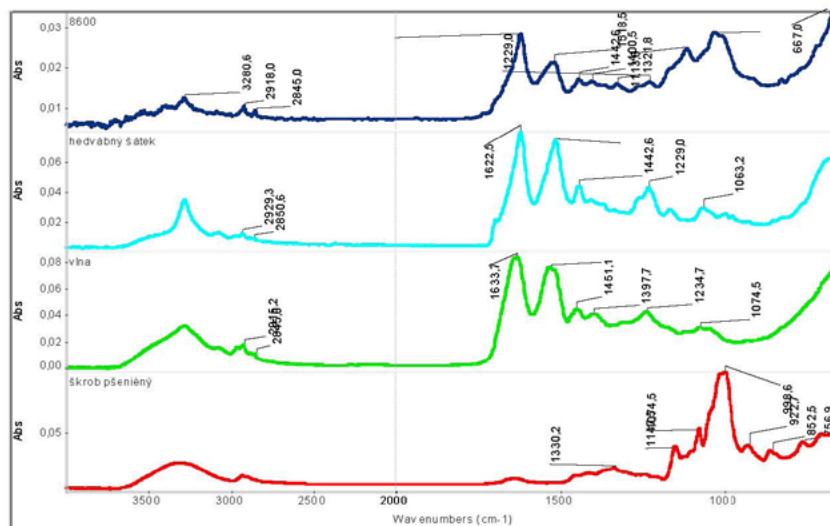
Bílé procházející světlo

Vlákná vzorku byla hladká, bez typických znaků a zbarvení. Mohlo by se jednat o hedvábní, ale nelze vyloučit syntetická vlákna.

Šířka vláken byla cca 15 µm.

Infračervená spektrometrie

Spektrum vláken odpovídalo spektru bílkovin a částečně se v něm projevovaly pásy typické pro polysacharidy (zbytky pojiva)

Vzorek č. 5 (8561)

Useň

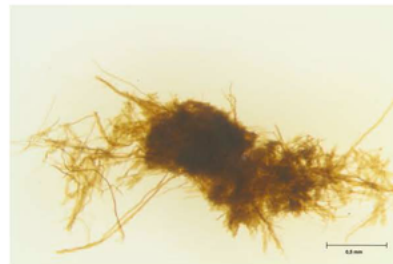
Stanovení typu čínění usně

Optická mikroskopie a mikrochemické testy

Bílé dopadající světlo

Vzorek

Standart

Vláčna vzorku ztmavla. Vzorek obsahoval tříslavinu.

Závěr:

Vlákna papírové podložky vzorek č. 1 a 2 (8597 a 8598) byla tvořena hadrovinou z lněných nebo konopných vláken.

Nit šití vzorek č. 3 (8599) byla tvořena lněnými vlákny.

Žlutá nit z kapitálku byla tvořena hedvábím.

Useň byla tříslučiněná.

Zpracovala:

V Litomyšli 13. 2. 2017

Ing. Alena Hurtová
Fakulta restaurování Univerzita Pardubice

13.5. Teplota smrštění pokryvové usně

Národní knihovna
Česke republiky
National Library
of the Czech Republic

Oddělení vývoje a výzkumných laboratoří

Měření teploty smrštění kolagenních materiálů

Měření teploty smrštění je prováděno mikroskopicky s použitím měřicí cely FP82 a termosystému FP900 (Mettler) a mikroskopu Olympus BX 60. Vzorek usně je namočen do destilované vody a rozvlákněn tupou hranou skalpelu. Rozvlákněný vzorek je v destilované vodě zahříván na vyhřívacím stolku rychlostí 2 °C / min a smrštění vláken je pozorováno v mikroskopu při zvětšení 40x.

Vzorek Čermáková CH 6223

Koherence vláken:

Rozvláknění probíhalo středně obtížně, vznikla středně dlouhá vlákna a malé množství prachových částic. U vláken bylo pozorováno podélné štěpení a třepení.

Teplota smrštění:

Smršťování vláken probíhalo v intervalu 41 °C – 66 °C.

Zjištěná **teplota smrštění je** 57,2 °C.

Jedná se o nerovnoměrně středně degradovanou useň.

23. 12. 2016

Ing. Magda Součková
OVVL NK ČR

13.6. Hodnoty pH

Strana	PŘED			PO		
	1	2	3	1	2	3
1	6,93	7	6,8	7,33	7,58	6,77
153	7,42	7,62	7,4	7,24	7,2	6,89
259	7,5	7,46	7,26	7,37	7,45	7,15
425	7,1	7,4	7,35	6,78	6,97	6,95
589	7,04	7,12	7,22	7,27	7,06	7,41
767	7,07	7,01	7,08	6,81	7,09	7,33
1065	6,89	7,29	7,35	7,43	7,36	7,1
			<u>7,2</u>			<u>7,17</u>

14. Grafické přílohy

14.1. Seznam grafických příloh

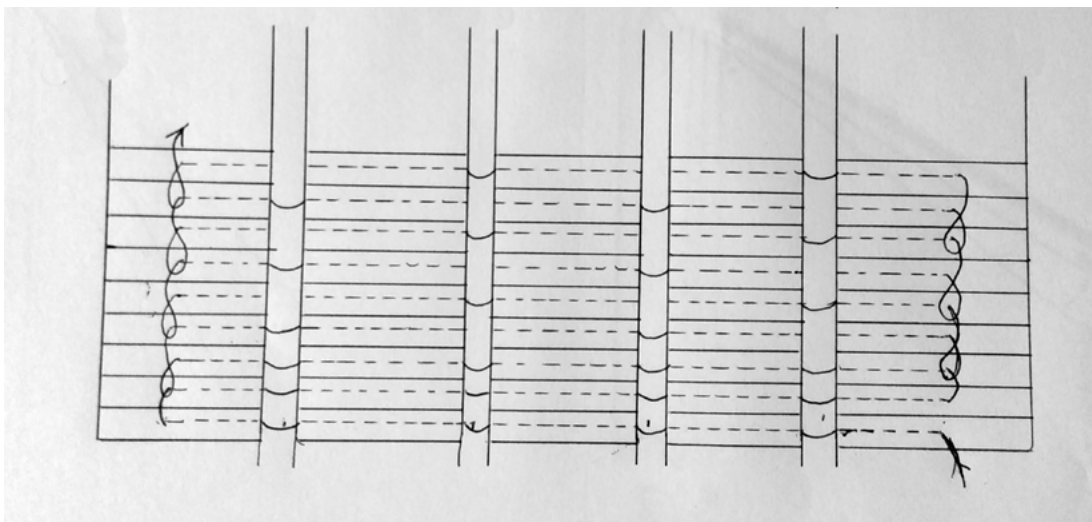
Způsob šití

Schéma předsádky

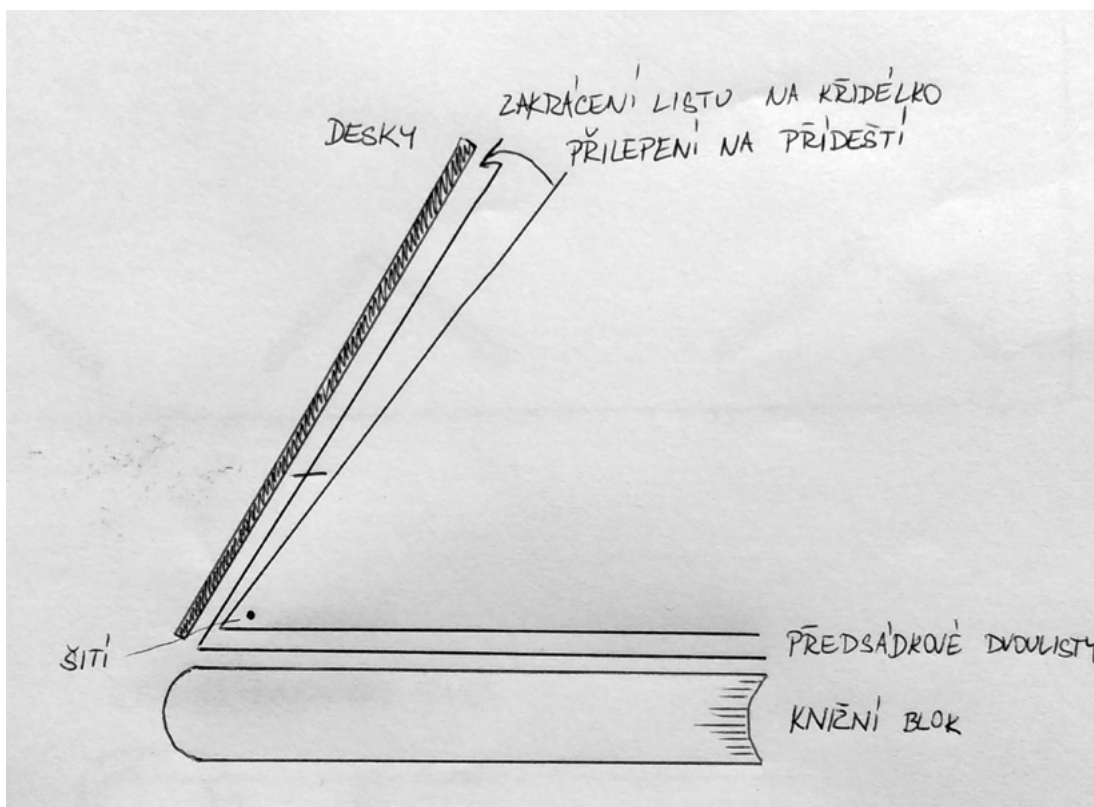
Schéma nasazení desek

Poškození usně

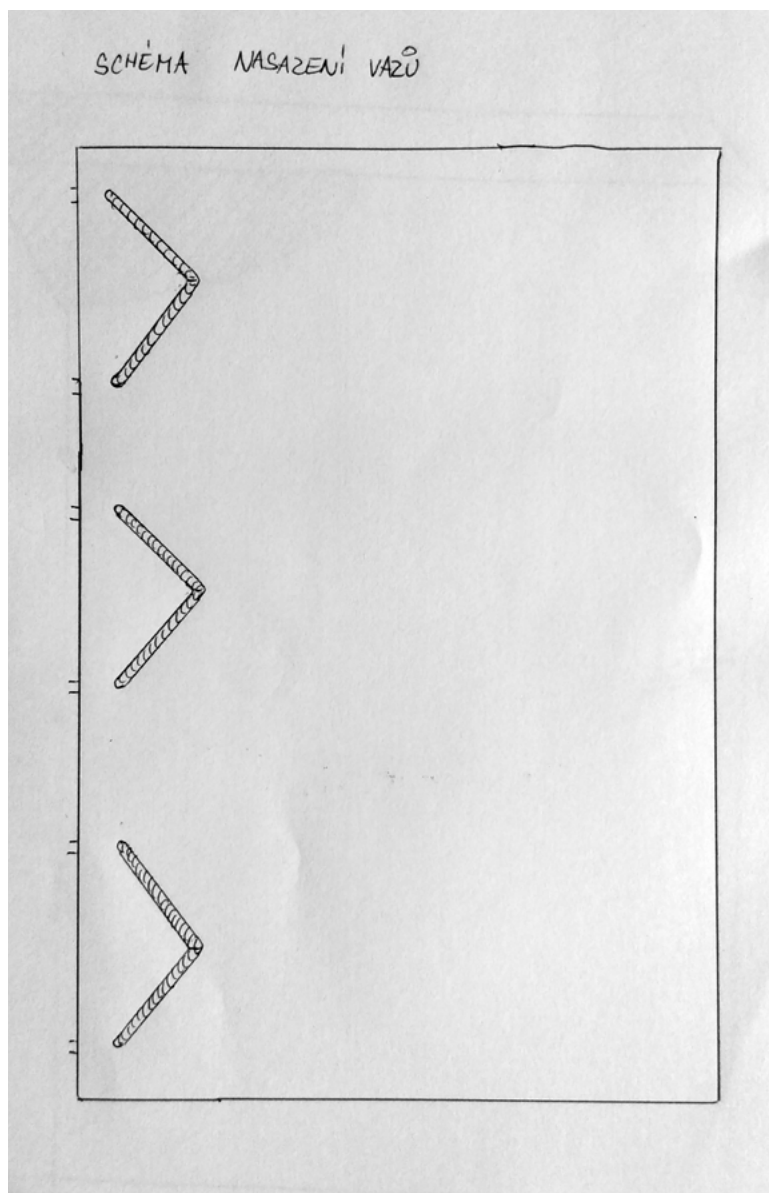
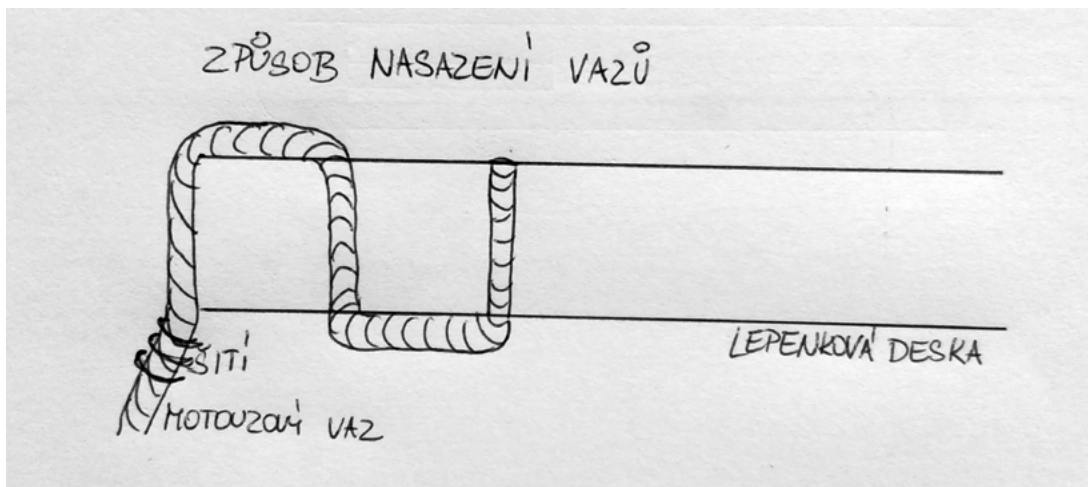
14.2. Způsob šití

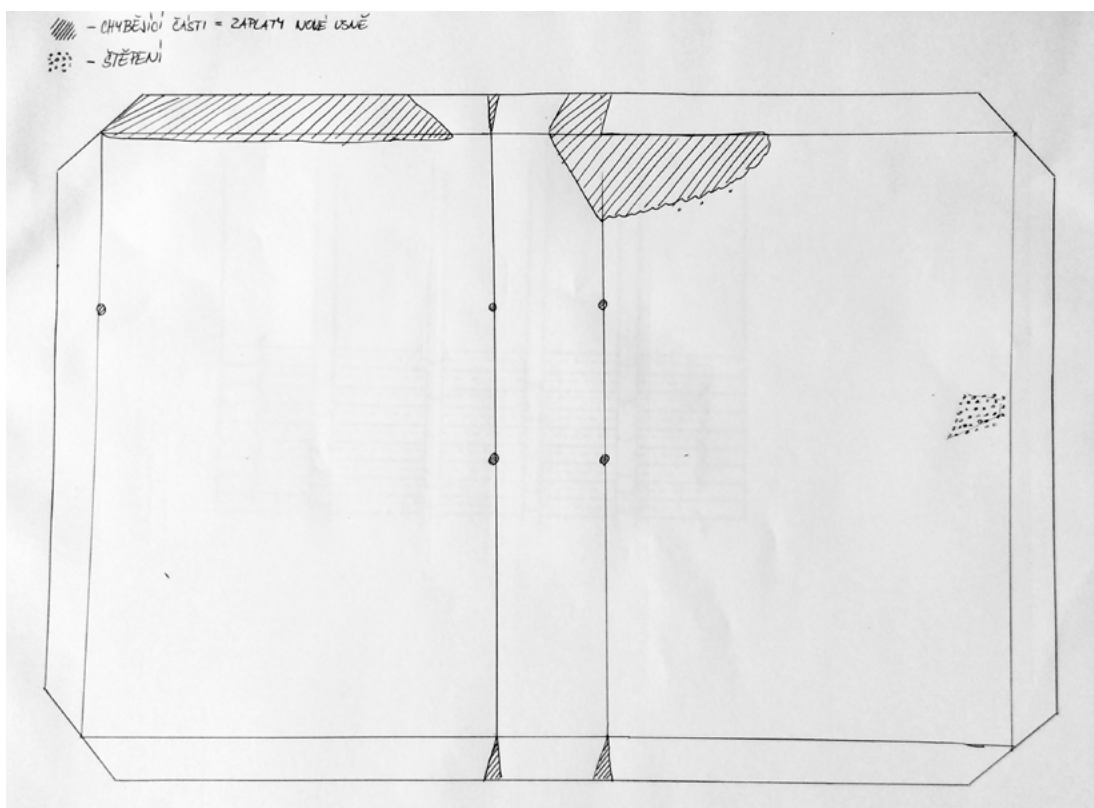
14.3. Schéma předsádky

14.4. Zbůsob nasazení desek

14.5. Poškození usně

15. Fotografická dokumentace

15.1. Seznam obrázků

- Obr.1 Boční pohled na zadní desku a spodní ořízku a hřbet - stav před restaurováním
- Obr.2 Boční pohled na zadní desku a spodní ořízku a hřbet - stav po restaurování
- Obr.3 Boční pohled na zadní desku, vrchní a přední ořízku - stav před restaurováním
- Obr.4 Boční pohled na zadní desku, vrchní a přední ořízku - stav po restaurování
- Obr.5 Boční pohled na přední desku, vrchní ořízku a hřbet - stav před restaurováním
- Obr.6 Boční pohled na přední desku, vrchní ořízku a hřbet - stav po restaurování
- Obr.7 Boční pohled na přední desku, spodní a přední ořízku - stav před restaurováním
- Obr.8 Boční pohled na přední desku, spodní a přední ořízku - stav po restaurování
- Obr.9 Celkový pohled na přední desku - stav před restaurováním
- Obr.10 Celkový pohled na přední desku - stav po restaurování
- Obr.11 Celkový pohled na zadní desku - stav před restaurováním
- Obr.12 Celkový pohled na zadní desku - stav po restaurování
- Obr.13 Celkový pohled na na hřbet a zadní desku - stav před restaurováním
- Obr.14 Celkový pohled na hřbet a zadní desku - stav po restaurování
- Obr.15 Vrchní ořízka - stav před restaurováním
- Obr.16 Vrchní ořízka - stav po restaurování
- Obr.17 Spodní ořízka - stav před restaurováním
- Obr.18 Spodní ořízka - stav po restaurování
- Obr.19 Přední ořízka - stav před restaurováním
- Obr.20 Přední ořízka - stav po restaurování
- Obr.21 Přední přidešť - stav před restaurováním
- Obr.22 Přední přidešť - stav po restaurování
- Obr.23 Protititul - stav před restaurováním
- Obr.24 Protititul - stav po restaurování
- Obr.25 Titulní list - stav před restaurováním
- Obr.26 Titulní list - stav po restaurování
- Obr.27 Pohled do bloku - stav před restaurováním

Obr.28 Pohled do bloku - stav po restaurování
Obr.29 Pohled do bloku - stav před restaurováním
Obr.30 Pohled do bloku - stav po restaurování
Obr.31 Pohled do bloku - stav před restaurováním
Obr.32 Pohled do bloku - stav po restaurování
Obr.33 Zadní přideščí - stav před restaurováním
Obr.34 Zadní přideščí - stav po restaurování
Obr.35 Detail poškození zadní desky - stav před restaurováním
Obr.36 Detail poškození zadní desky - stav po restaurování
Obr.37 Detail hlavice - stav před restaurováním
Obr.38 Detail hlavice - stav po restaurování
Obr.39 Detail poškozené ráložky pokryvu
Obr.40 Filigrán
Obr.41 Fixace razítka taveninou cyklododekanu
Obr.42 Mokrý čištění předsádky
Obr.43 Mokrý čištění
Obr.44 Mokrý čištění, mechanické čištění nečistot
Obr.45 Mokrý čištění, snímání fragmentů
Obr.46 Vyspravování trhlin japonským papírem
Obr.47 Vysoušení vyspravených trhlin
Obr.48 Měření pH po restaurování
Obr.49 Stav horního kapitálku před restaurováním
Obr.50 Čištění pergamentu
Obr.51 Naskládaný knižní blok
Obr.52 Šití knižního bloku
Obr.53 Klížení kostním klihem
Obr.54 Ušitý a zaklížený knižní blok
Obr.55 Stav desek před demontáží
Obr.56 Snímání usňového pokryvu
Obr.57 Mokrý čištění lepenkových desek

Obr.58 Mechanické čištění lepenkových desek

Obr.59 Aplikace pergamenových přelepů na zkulacený knižní blok

Obr.60 Zakrácení druhého vazů

Obr.61 Zakrácení nasazeného vazů do desky

Obr.62 Barvení nové usně

Obr.63 Lepení pergamenových přelepů na desku

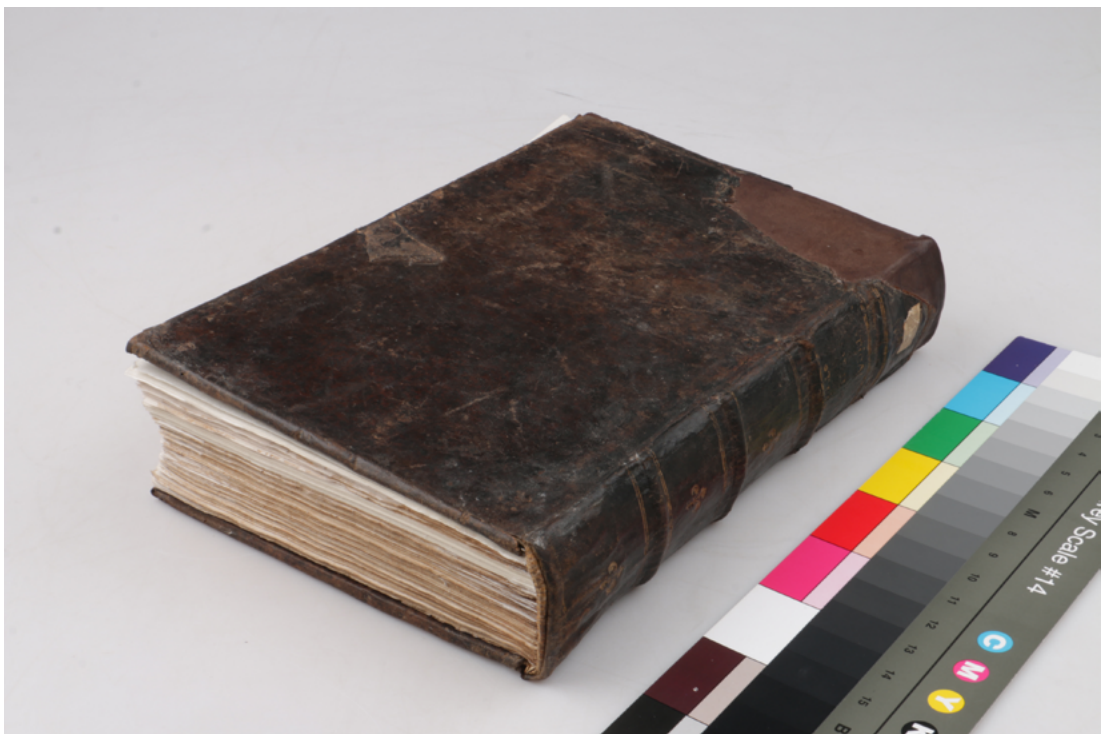
Obr.64 Výlep křídélka na příděští

Obr.65 Knižní blok s ochranou košílkou

Obr.66 Ochranný obal – Phase Box s krčkem, fragmenty na přířezech lepenky

Obr.1 Boční pohled na zadní desku a spodní ořízku a hřbet - stav před restaurováním

Obr.2 Boční pohled na zadní desku a spodní ořízku a hřbet - stav po restaurování

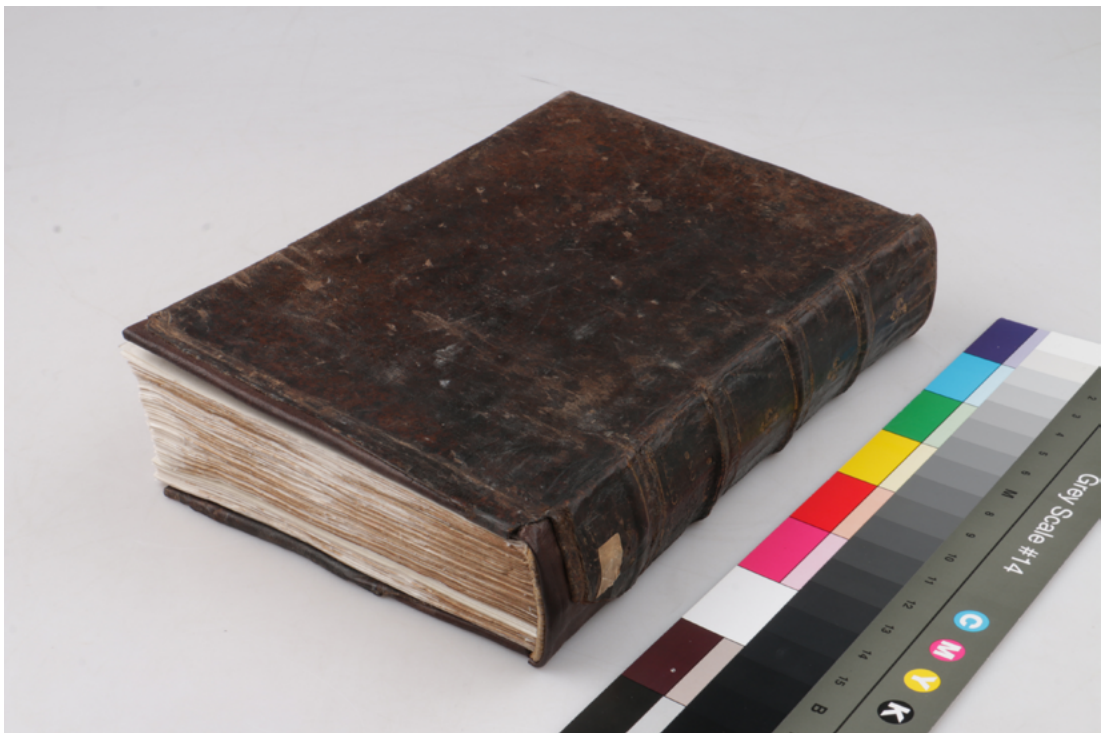
Obr.3 Boční pohled na zadní desku, vrchní a přední ořízku - stav před restaurováním

Obr.4 Boční pohled na zadní desku, vrchní a přední ořízku - stav po restaurování

Obr.5 Boční pohled na přední desku, vrchní ořízku a hřbet - stav před restaurováním

Obr.6 Boční pohled na přední desku, vrchní ořízku a hřbet - stav po restaurování

Obr.7 Boční pohled na přední desku, spodní a přední ořízku - stav před restaurováním

Obr.8 Boční pohled na přední desku, spodní a přední ořízku - stav po restaurování

Obr.9 Celkový pohled na přední desku - stav před restaurováním

Obr.10 Celkový pohled na přední desku - stav po restaurování

Obr.11 Celkový pohled na zadní desku - stav před restaurováním

Obr.12 Celkový pohled na zadní desku - stav po restaurování

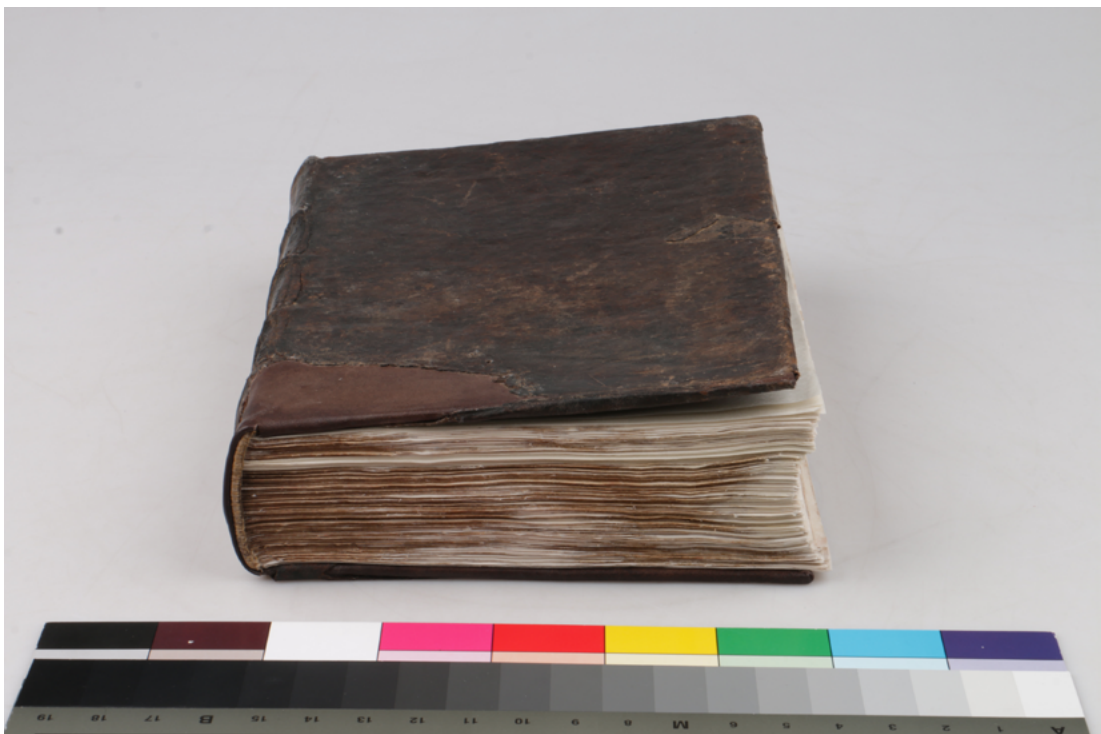
Obr.13 Celkový pohled na na hřbet a zadní desku - stav před restaurováním

Obr.14 Celkový pohled na hřbet a zadní desku - stav po restaurován

Obr.15 Vrchní ořízka - stav před restaurováním

Obr.16 Vrchní ořízka - stav po restaurování

Obr.17 Spodní ořízka - stav před restaurováním

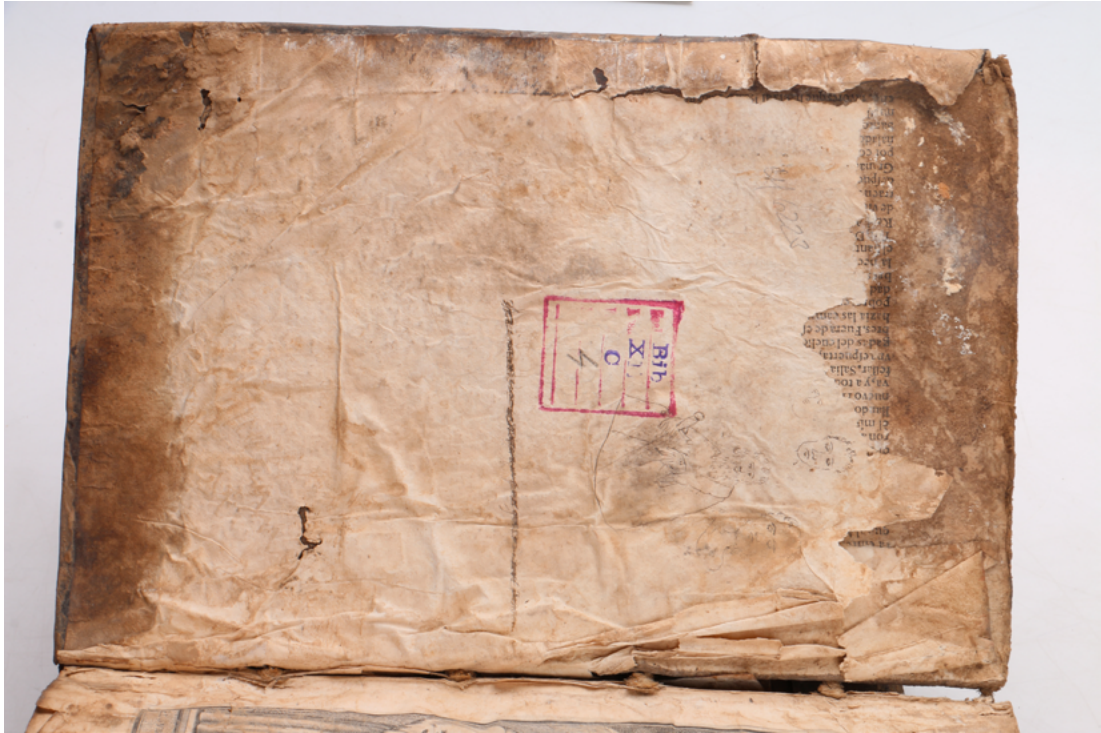
Obr.18 Spodní ořízka - stav po restaurování

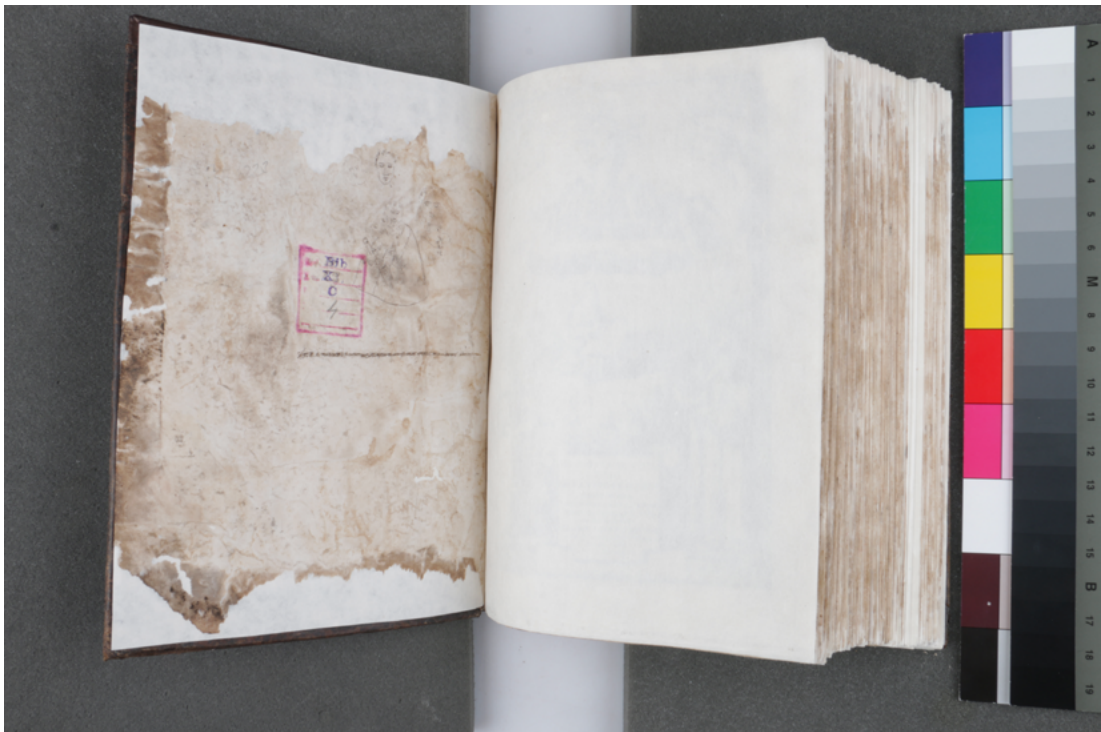
Obr.19 Přední ořizka - stav před restaurováním

Obr.20 Přední ořizka - stav po restaurování

Obr.21 Přední přideščí - stav před restaurováním

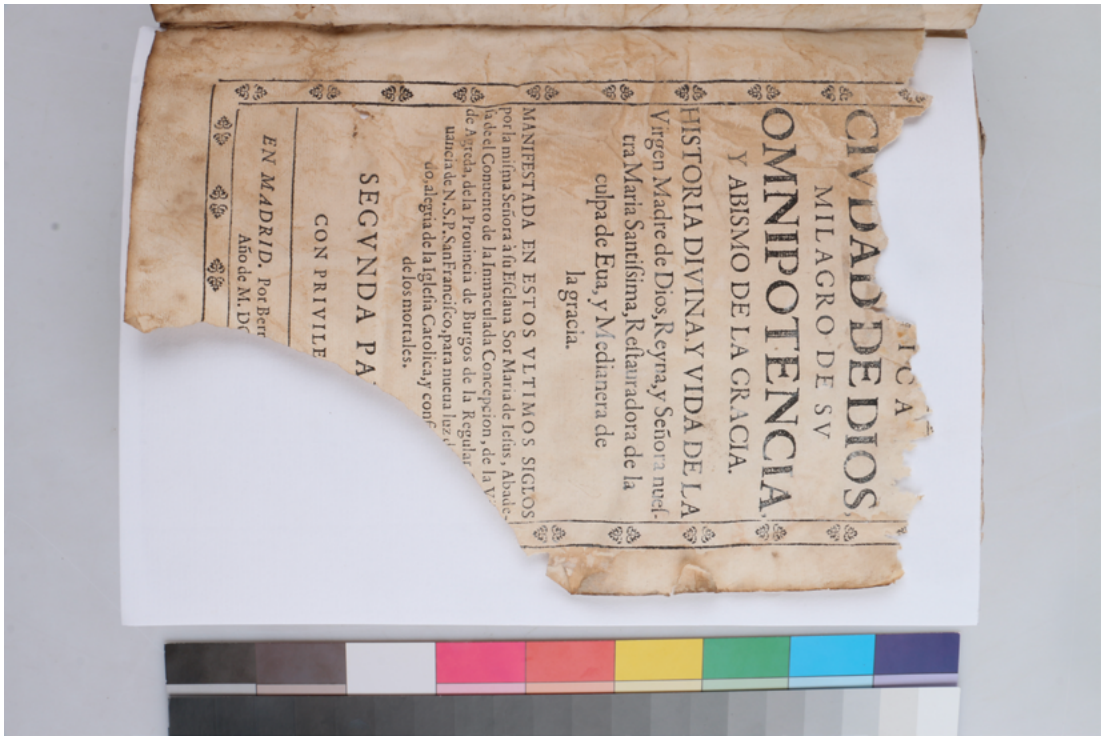
Obr.22 Přední přideščí - stav po restaurování

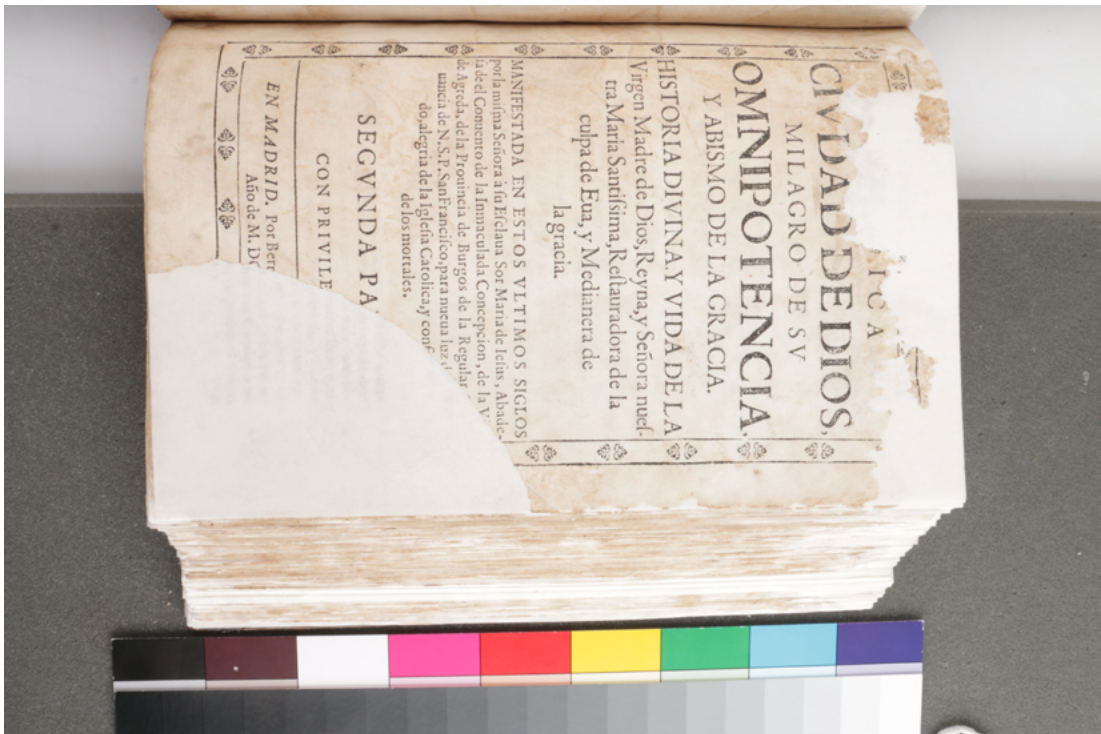
Obr.23 Protititl - stav před restaurováním

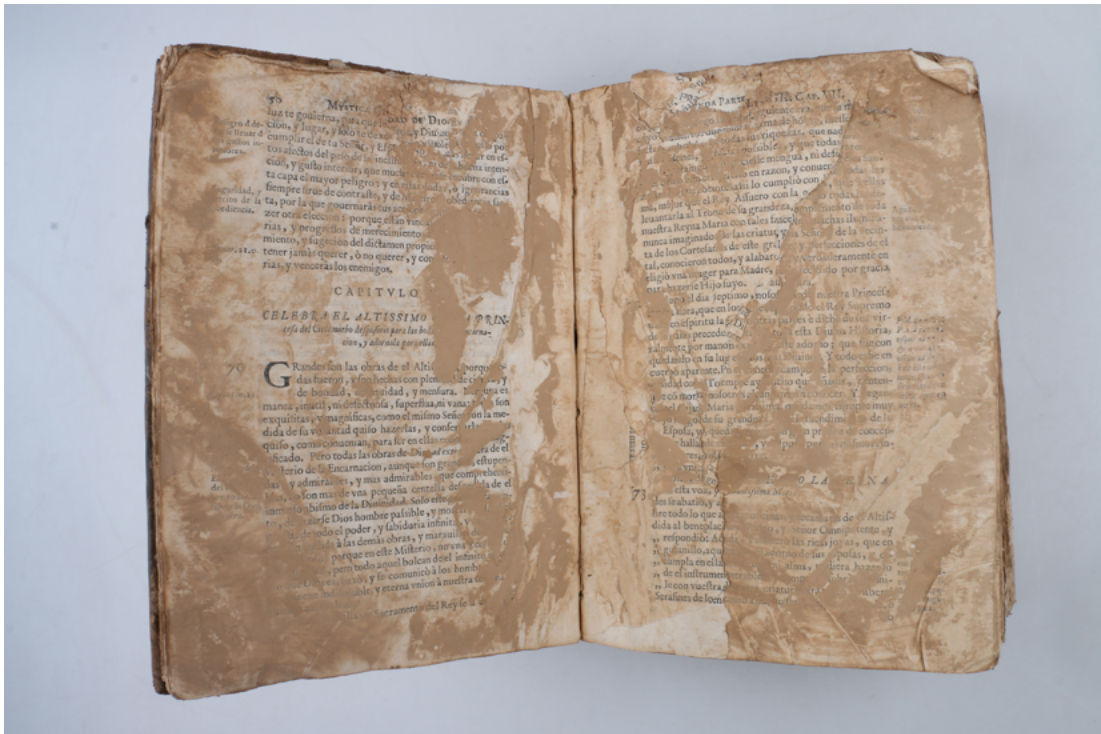
Obr.24 Protititl - stav po restaurování

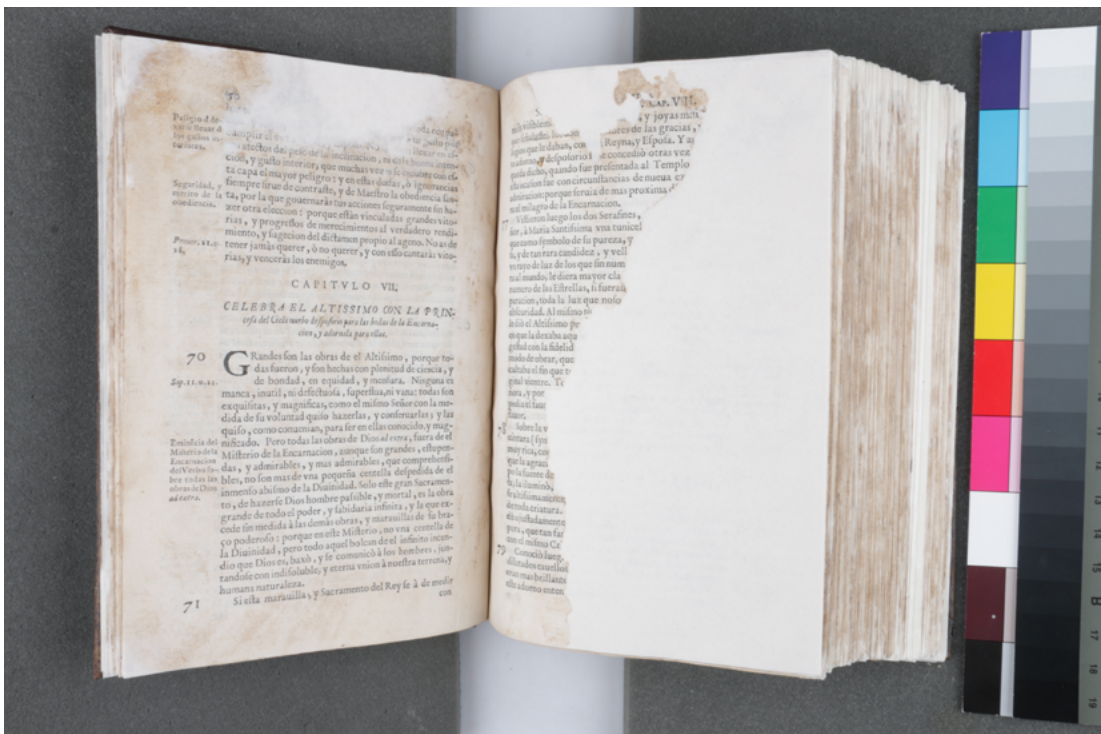
Obr.25 Titulní list - stav před restaurováním

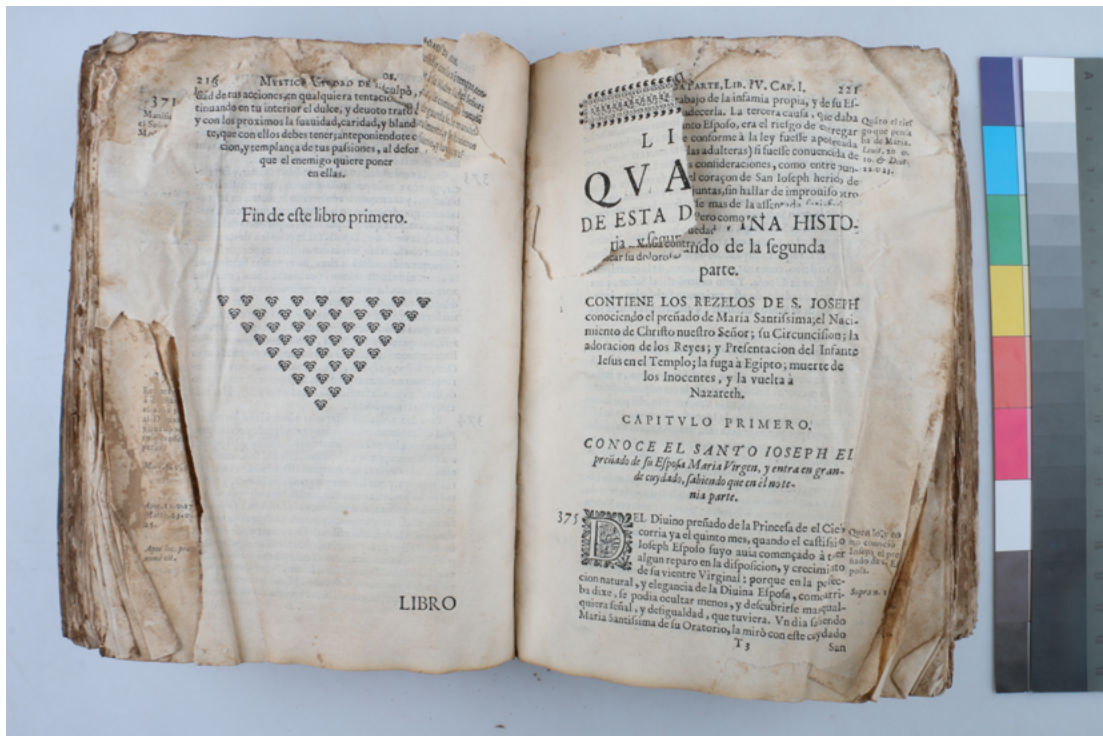
Obr.26 Titulní list - stav po restaurování

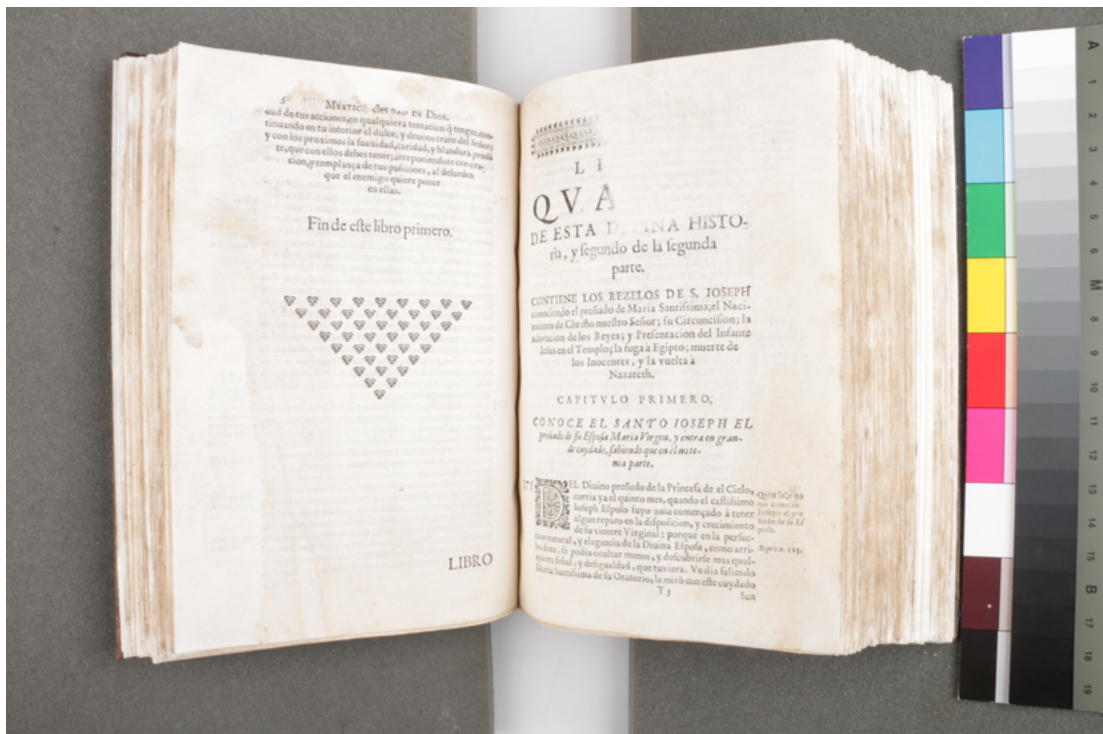
Obr.27 Pohled do bloku - stav před restaurováním

Obr.28 Pohled do bloku - stav po restaurování

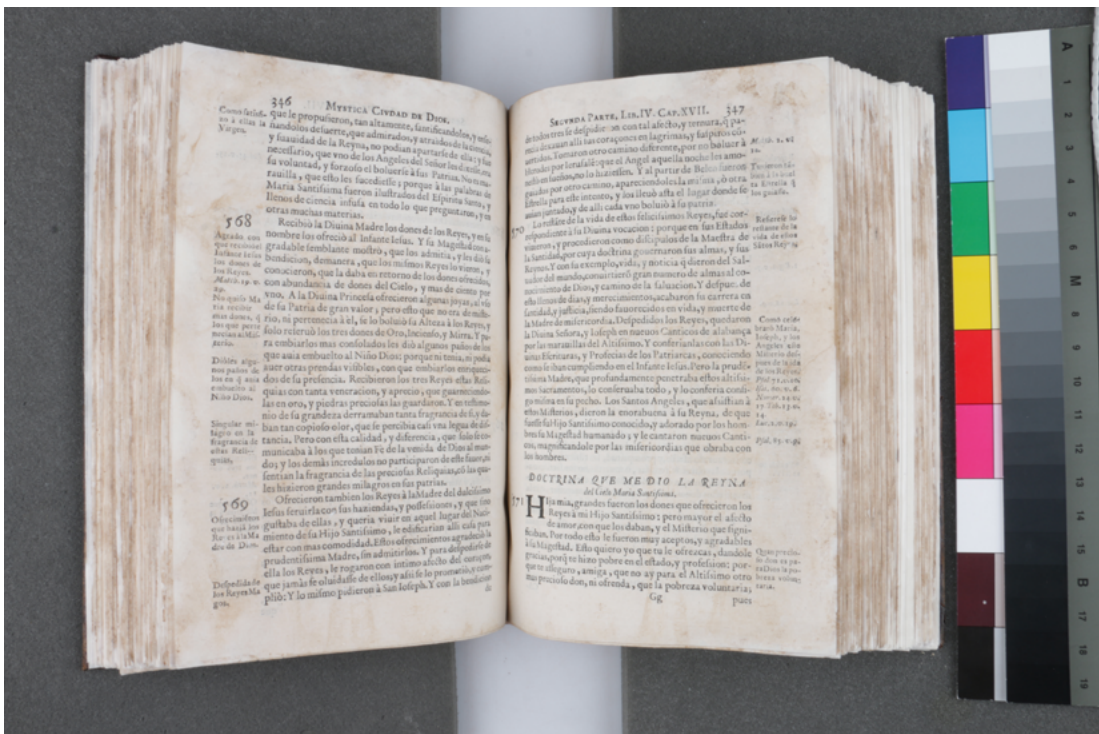
Obr.29 Pohled do bloku - stav před restaurováním

Obr.30 Pohled do bloku - stav po restaurování

Obr.31 Pohled do bloku - stav před restaurováním

Obr.32 Pohled do bloku - stav po restaurování

Obr.33 Zadní přidešti - stav před restaurováním

Obr.34 Zadní přidešti - stav po restaurování

Obr.35 Detail poškození zadní desky - stav před restaurováním

Obr.36 Detail poškození zadní desky - stav po restaurování

Obr.37 Detail hlavice - stav před restaurováním

Obr.38 Detail hlavice - stav po restaurování

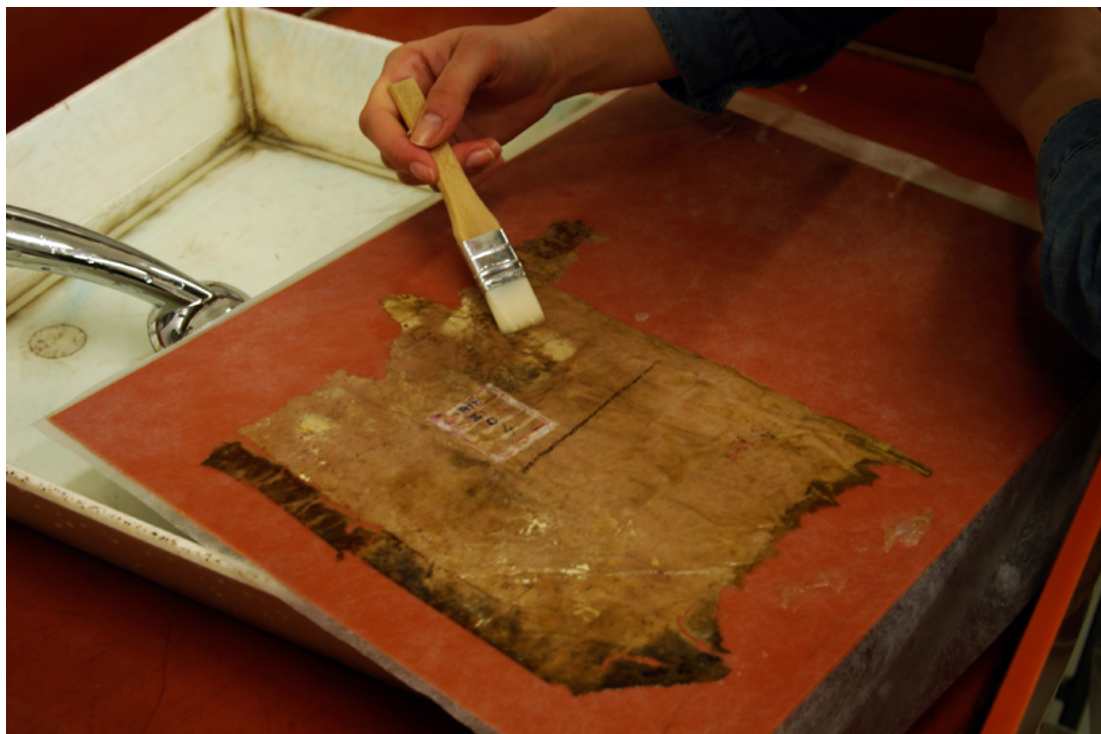
Obr.39 Detail poškozené ráložky pokryvu

Obr.40 Filigrán

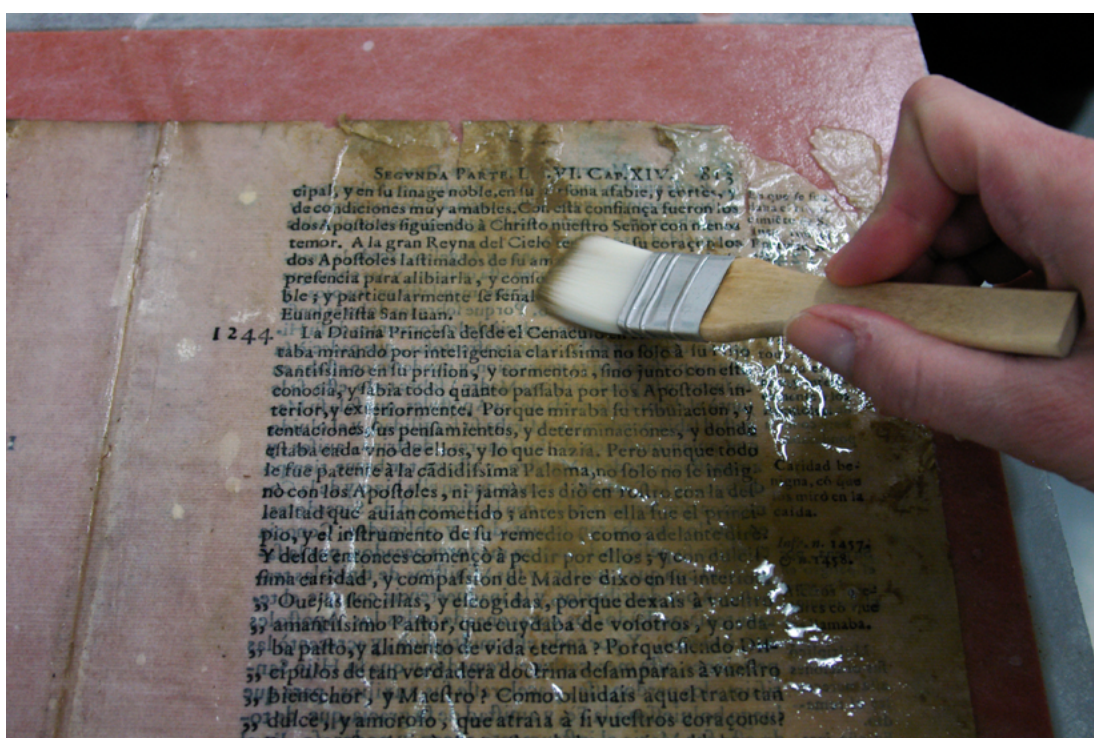
Obr.41 Fixace razítka taveninou cyklododekanu

Obr.42 Mokrý čistění předsádky

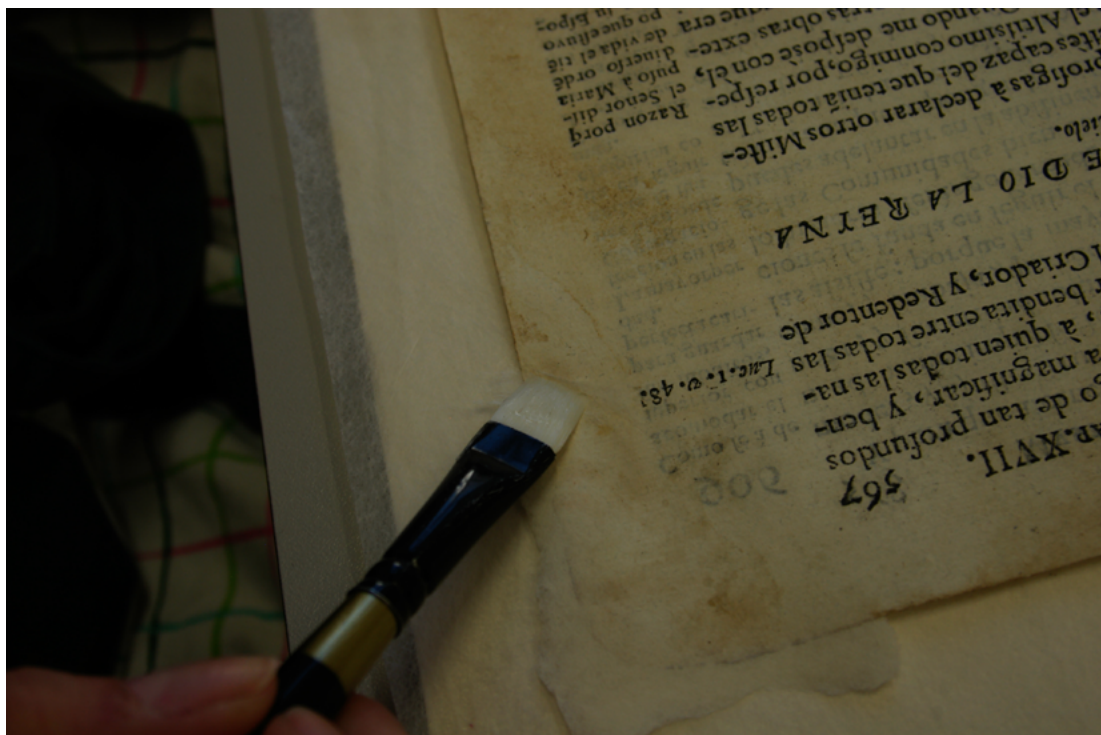
Obr.43 Mokré čištění

Obr.44 Mokré čištění, mechanické čištění nečistot

Obr.45 Mokrě čištění, snímání fragmentů

Obr.46 Vyspravování trhlin japonským papírem

Obr.47 Vysoušení vyspravených trhlín

Obr.48 Měření pH po restaurování

Obr.49 Stav horního kapitálku před restaurováním

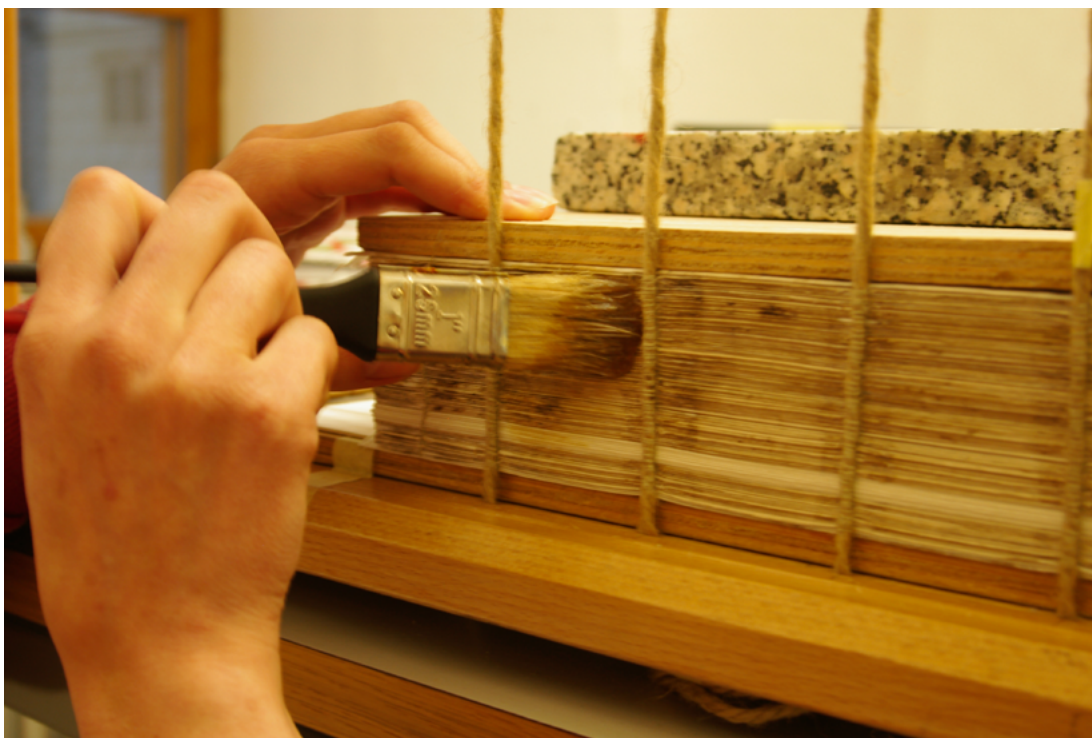
Obr.50 Čištění pergamenu

Obr.51 Naskládání knižního bloku

Obr.52 Šití knižního bloku

Obr.53 Klížení kostním kličem

Obr.54 Ušitý a zaklížený knižní blok

Obr.55 Stav desek před demontáží

Obr.56 Snímání usňového pokryvu

Obr.57 Mokr e čištění lepenkových desek

Obr.58 Mechanické čištění lepenkových desek

Obr.59 Aplikace pergamenových přelepů na zkulacený knižní blok

Obr.60 Zakrácení druhého vazů

Obr.61 Zakrácení nasazeného vazu do desky

Obr.62 Barvení nové usně

Obr.63 Lepení pergamenových přelepů na desku

Obr.64 Výlep křídélka na předeštlí

Obr.65 Knižní blok s ochranou košílkou

Obr.66 Ochranný obal – Phase Box s krčkem, fragmenty na přířezích lepenky